

Historien om Carl Juul

- en silkeborgense

Historien om
Carl Juul
- en silkeborgenser

Torben Rasmussen

Historien om Carl Juul

- en silkeborgenser

© 2015 Torben Rasmussen

Foto: Forfatteren, hvor andet ikke er angivet.
Layout: Peter Lodahl
Udgiver: Pressebureauet Silkeborg
Forlag: BookBox
Tryk: Lasertryk.dk
Skrifter: Minion og Myriad Pro
Papir: Munken Crem, 100 g
ISBN: 978-87-998149-0-9

Udgivet med støtte fra Socialpædagogerne Kreds Midt- og Vestjylland
Eventuelt overskud i forbindelse med salg tilfalder Landsforeningen LEV

*Han kunne jo ikke snakke så meget,
men han ville gerne i snak med os,
så det var os, der skulle sige noget, og
så kunne han nikke eller sige nogle
få ord. Nogle gange pegede han ud
af vinduet. Det betød at vi skulle
snakke om vejret. Det gjorde vi så:
”Nej, hvor er det koldt i dag, Carl”,
sagde jeg f.eks.
”U-ha ja”, sagde Carl så.*

Allan Hede, Pub Nordkap

Indhold

Indledning.....	9	Carls forhold til tid	68
De første år	12	Ensomheden	70
Børnehjemmet Toftegård, Ringe	15	Juleaften	71
Den Kellerske Anstalt (DKA), Brejning.	20	Ture med medarbejderne	73
Institutionen Vejlsøhus, Silkeborg	24	Kirstens beskrivelse.....	77
Forsorgens udvikling - Carl møder nye holdninger.	25	Mødet med den biologiske familie.....	79
Diagnose, talepædagogik og tanker om kæbeoperation.....	28	Fødselaren holder tale.....	82
Den individuelle og anerkendende tilgang.	32	Det var for sent	85
Gartneriet på Vejlsøhus	38	Ebbas død	87
Carls københavnske forbindelse.....	40	Iagttageren.....	88
Silkeborgenseren	47	Historieløsheden.....	89
Fodboldklubberne	51	De sidste år	90
Underhuset og Pub Nordkap	53	Afslutning	92
Botilbuddet Arendalsvej.....	57	Efterskrift	94
Carls humor	63	Tak til:	96
Krig og utryghed	65	Litteraturliste:.....	97

Indledning

Carl Juul Jørgensen, en udviklingshæmmet silkeborgenser, døde den 25. marts 2013, 83 år gammel, i sit hjem på Arendalsvej. I den anledning skrev Else-Marie¹ og Ellen² under ”Mindeord” et lille stykke om Carl i Midtjyllands Avis:

”Kære Carl. Nu er du sovet ind efter et langt og meget omskifteligt liv. Det har været svært for dig mange gange. Men du viste, at du var en stærk mand, der magtede det liv, der blev dit. Du blev flyttet til Silkeborg i 1961 sammen med en snes andre mænd, og et helt nyt liv startede her. Ingen ved, hvor mange gange du er blevet flyttet rundt med. Én ting ved vi, og det er, at det blev en glæde for dig at komme til Vejlsøhus. Du gik rundt i byen og omegnen, du var til fodbold, musik, kirke og alle vegne, hvor der skete noget. Det var dengang, det var mode at give folk øgenavne, og du blev kendt som Skuffecarl...”

Herefter skrev de lidt om Carls liv i Silkeborg i de 42 år, han var silkeborgenser.

Efter knap 40 års arbejde med voksne udviklingshæmmede og andre voksne handicappede har jeg valgt at gå på efterløn. Den megen tid, jeg herved har fået til rådighed, giver mig mulighed for at dykke dybere ned i nogle af de emner og forhold, der var aktuelle for mig i mit arbejdsliv. En af de ting, jeg har valgt at bruge noget af min frigivne tid på, har været at skrive *Historien om Carl Juul*.

-
- ¹ Else-Marie Madsen, pædagog. Lærte gennem sit professionelle arbejde Carl at kende kort efter at han flyttede til Silkeborg. Var også pædagog for Carl i slutningen af hans liv.
  - ² Ellen Jensen, pædagog. Arbejdede som professionel med Carl i mange af de 42 år, han boede i Silkeborg

Der er forskellige grunde til, at jeg har ønsket at lave denne beskrivelse:

Silkeborgs personligheder. Carl var en kendt mand i Silkeborg. Jeg synes, det lokalhistorisk er værdifuldt, at sådanne ”Silkeborgs personligheder” bliver beskrevet til glæde for eftertiden.

Personen Carl. Vi er mange pædagoger og socialarbejdere, der har arbejdet med Carl. Umiddelbart forekom han som en forholdsvis let gennemskuelig udviklingshæmmet person. På den anden side var det vanskeligt at nå ind til, hvem han egentlig var. Jeg forsøger igennem denne beskrivelse at medtage så mange forskellige oplysninger og udtalelser om Carl som muligt, for herigennem at tegne et billede af mennesket Carl Juul.

Det socialpædagogiske arbejde med udviklingshæmmede. Vi, der har arbejdet/arbejder indenfor området, har kendt/kender mange personligheder med hver deres livshistorie. Historien om Carl Juul er en af dem. Den er med til at tegne et billede af det socialpædagogiske arbejdsfelt. Både af det, der er generelt for faget som sådan, men også af i hvor høj grad arbejdet målrettes den enkelte.

Forsorgens udvikling. Indsatsen og omsorgen for udviklingshæmmede samt den bagvedliggende holdning har ændret sig dramatisk i det spænd af årtier, som Carl har levet i. Historien om Carl Juul er med til at illustrere denne udvikling.

Enkeltpersoners indsats. Historien om Carl Juul er også historien om, hvordan enkeltpersoner i eller uden for det offentlige forsorgssystem med deres personlige indsats kan have stor betydning for vore handicappede medborgere.

Jeg lærte Carl at kende, da jeg i 2001 startede i et job som pædagog på Botilbuddet Arendalsvej. På det tidspunkt var Carl 71 år. Jeg kendte, som andre silkeborgensere, Carl fra bybilledet og havde også gennem pædagogverdenen hørt lidt om ham.

Da jeg på min første arbejdsdag præsenterede mig for Carl, var hans første reaktion: ”*Hvad vil du her?!*”

Det var en modtagelse, jeg naturligvis studsede lidt over. Har han ikke lært noget om almindelig høflighed, tænkte jeg. Da jeg lidt senere snakkede med mine kolleger om det, forstod jeg, hvorfor jeg fik denne specielle modtagelse. Men i næsten samme sætning sagde Carl: ”*Neej, en mand!*” Sammenhængen her var naturligvis, at langt de fleste af de mange medarbejdere, der var - og havde været - inde i Carls liv, var kvinder. Ikke fordi han havde noget imod kvindelige medarbejdere.

Det vigtigste for ham var ikke medarbejdernes køn, men måden de var sammen med ham på. Nej, når han udtrykte begejstring for, at jeg var en mand, var det alene på grund af, at det var nyt og spændende, at den nye pædagog var en mand. For Carl var altid klar til at opleve noget nyt og spændende.

Det er min erfaring, at man i arbejdet med udviklingshæmmede mennesker altid får øje på mennesket bag ”udviklingshæmningen” og aldrig blot oplever dem som ”bare almindelige udviklingshæmmede”, eller kun ser dem som personer, der er helt eller delvist hjælpeløse og har et handicap, vi som socialpædagoger må forholde os professionelt til.

Den mand, jeg her lærte at kende, var en mand, der med sine milde, kærlige, glade og smilende øjne udstrålede glæde ved livet, tilfredshed med den tilværelse, der var blevet hans, og stor interesse for at være til stede i nuet, sammen med dem, der var omkring ham.

Carl var ikke den eneste, men han var én af dem, der for mig har betydet, at jeg aldrig har fortrudt mit valg af profession.

Det sete afhænger som bekendt af øjnene, der ser. Jeg kan ikke undgå, at denne bog også bliver til en bog om mit forhold til mit fag. Men jeg håber, at den først og fremmest bliver til *Historien om Carl Juul*.

De første år

Carls far kom oprindeligt fra Sydfyn, fra et fattigt husmandshjem med 5 børn. Det kunne være vanskeligt at skaffe sig et arbejde for fattige folk dér midt i 1920'erne, men i den opblomstrende sukkerindustri på Lolland var der gode muligheder. Carls forældre flyttede som nygifte til Løjtofte på Lolland, og Carls far fik arbejde i sukkerroemarkerne. Det var ikke til nogen fyrstelig løn, men gårdmændene, der ejede sukkerroemarkerne, kunne så til gengæld tilbyde udlejning af små lejligheder til arbejderne. Udenfor roesæsonen havde Carls far andet forefaldende arbejde som arbejdsmand.

Carls søskende var henholdsvis 2 og 4 år, da han blev født den 20. august 1929. Men Carls mor døde, da han var 11 dage gammel. I slægtsbogen³ er beskrevet, at hun havde en kræftsygdom.

De fleste af os har som voksne en fornemmelse af, hvordan vores tidlige barndom har været, fordi det på den ene eller anden måde er blevet videregivet til os, f.eks. af vore forældre eller søskende.

Sådan var det ikke for Carl. Hvad der var hændt ham i de første 3½ år af hans liv, inden han blev anbragt på et børnehjem på Fyn, er aldrig blevet videregivet til ham. Og kun i meget begrænset omfang til de medarbejdere, der i årenes løb fik til opgave at støtte Carl i hans liv og udvikling. Oplysningerne var ganske få og i nogle tilfælde usammenhængende eller direkte modstridende.

Af slægtsbogen fremgår, at faderen ikke kunne passe både sit arbejde, de to større børn og et spædbarn, hvorfor han satte den nyfødte i pleje i et hjem i nabobyen Horslunde.

En sådan beslutning var sikkert ikke helt ualmindelig på den tid; der fandtes ofte ikke andre muligheder. Men der findes ingen oplys-

ninger om dette hjem i Horslunde, og ved folketællingen et års tid efter Carls fødsel er han stadig registreret som boende sammen med faderen og de to søskende i Løjtofte. Da Carl var knap 2 år gammel, blev han tvangsfjernet af værgerådet i kommunen på grund af dårlig pasning. Det er min formodning, at fjernelser er sket fra en familie, som havde Carl i pleje, eller som havde adopteret ham.

Knap 3½ år gammel blev Carl anbragt på et børnehjem. Hvor han har opholdt sig i de knap 1½ år, der gik efter fjernelser, og indtil han blev anbragt på børnehjem, foreligger der ingen oplysninger om.

Og hvad grunden har været til, at Carl blev anbragt på et børnehjem på Midtfyn, ved vi heller ikke noget om. Måske har det sammenhæng med, at familien jo stammede herfra. Måske har Carls far boet der i en kort periode, mens Carl var lille.

Faktisk forsøgte en overlæge i 1948 i forbindelse med Carls indskrivning på åndsvageanstalten i Brejning at skaffe sig oplysninger om de mere eksakte omstændigheder i de første 3½ år af Carls barndom. Han rettede henvendelse til Skårup Kommune, som var den kommune, der havde anbragt Carl på børnehjem. Overlægen bad om at få samtlige børneværnsakter til gennemsyn. Kommunen svarede, at Carl på grund af dårlig pasning var fjernet af værgerådet i Horslunde-Nordlunde Kommune, men at man herudover intet kendte til sagen. Man henviste til, at Horslunde-Nordlunde Kommune, som tidligere havde tvangsfjernet Carl, sikkert vidste noget.

Overlægen rettede derfor henvendelse hertil, men det fik han heller ikke noget ud af. Horslunde-Nordlunde Kommune svarede, at man hverken i protokoller eller i arkiver havde oplysninger om drengen, og at ingen af dem, som var medlem af værgerådet i 1931, da Carl blev tvangsfjernet, kunne bidrage med oplysninger.

Det var dengang åbenbart ikke så vigtigt at registrere og beskrive sociale hændelser og afgørelser. Jeg kan kun opfatte det som meget positivt, at sociale sager nu til dags altid er velbeskrevne, så de personer, som sagen omhandler, og de sociale medarbejdere, som har

---

³ "En sydøstfynsk bondeslægt i fortid og nutid". Se litteraturliste.

med de pågældende at gøre, har mulighed for at finde ud af, hvad der tidligere er hændt.

Carls far giftede sig senere igen og fik yderligere 6 børn. Som jeg senere vil beskrive, var Carl 74 år gammel, før han og hans søskende fik kendskab til og mødte hinanden.

I forhold til at finde ud af hvordan Carls barndom havde været, har hans søskende ikke kunnet bidrage med noget. Det eneste, de havde hørt fra Carls far, var, at han var blevet anbragt i pleje i et hjem i Horslunde. Og at faderen ikke vidste andet.

Det billede, som de sparsomme og til tider modstridende oplysninger efterlader, er først og fremmest billedet af nogle for Carl turbulente år, hvor der muligvis har været tale om store skift og væsentlige svigt.

Med den viden, vi har om den psykologiske betydning af tryk og stimulation i børns tidligste leveår, synes det overvejende sandsynligt, at forholdene for Carl i disse første år har haft en negativ virkning på hans personlighedsudvikling og dermed på hans udviklingsmuligheder senere i barndommen.

I forhold til at Carl som voksen var udviklingshæmmet, er det naturligvis interessant, hvorvidt Carl udover følgevirkningerne af de vilkår, han havde i barndommen, havde et medfødt handicap. Moderens kræftsygdom kan have betydet komplikationer under graviditet og fødsel, hvilket kunne betyde, at han kan være født med prænatale skader eller fødselsskader.

På den anden side er der ingen tydelige indikationer for, at Carl havde et medfødt handicap.

1939. Drengehjemmet Toftegård, Vantinge Mark ved Ringe. Der ses drenge rundt omkring på grunden, Carl er måske én af dem. Han er her 10 år. Foto: Sylvest Jensen, Danmark set fra luften.

Børnehjemmet Toftegård, Ringe

Carl flyttede ind på Toftegård Børnehjem 1.12.1932, 3 år og 3 måneder gammel. I Toftegårds protokol⁴ er der enkelte beskrivelser, der stammer fra de første to år, han boede på børnehjemmet:

01.04 1933 (Carl ca. 3½ år): *En lille god og livlig Dreng, som er særdeles langt tilbage, han går dårlig og kan kun sige ganske få Ord, men hans Iagttagelsesevne er ganske glimrende. Har for kort Tid siden ligget på Sygehuset med en Lammelse i det ene Ben, men ellers rask.*

01.10.1933 (Carl ca. 4 år): *Stadig langt tilbage, men har gjort meget store Fremskridt i den sidste Tid. Han kan nu sige mange Ord og forstår alt hvad man siger til ham. Åndsevnerne fejler intet, men legemlig set står han på et 1½ års Barns stade.*

⁴ Vedrørende oplysningerne fra Toftegårds protokol: Se litteraturliste

01.10.1934 (Carl ca. 5 år) *God Fremgang, men meget tilbage på alle Områder – han kan endnu ikke tale sådan, at man rigtig kan forstå ham, men han iagttager godt. I det hele er han en lille sød Dreng, men ½ til 1 år tilbage.*

Det er naturligvis ikke let at drage konklusioner ud fra disse få og korte beskrivelser. Men jeg synes at kunne se en tegning af et forsømt barn, der var på vej mod en normaludvikling.

Toftegård Børnehjem var ejet af forstanderen selv. Det blev oprettet i 1920 og udvidet og forbedret i 1935 og 1941. Her var plads til 25 drenge i alderen 2-14 år. Der var skole i hjemmet. Til hjemmet hørte 23 ha, men det meste var bortforpagtet. Børnehjemmet blev solgt midt i 1960erne.

Forstanderne på den tids børnehjem havde pligt til at give børnene husly, ernæring, klæder, lys, varme, skoleundervisning samt religiøs og moralsk opdragelse. Men de havde også ret til at anvende forskellige sanktionsformer, f.eks. *”indskrænkning i friheder eller fordele, herunder indskrænkninger i ekstra forplejning eller i arten af den almindelige kost, indespærring i form af indsættelse i ”betækningsrum” eller stuearrest samt legemlig revselse, anvendt med varsomhed og under hensyn til barnets helbred.”*

Frem til 2. Verdenskrig blev det statslige tilsyn med landets ca. 300 børnehjem varetaget af 2 inspektører samt overinspektøren for Overinspektionen. I 1941 nedsatte Arbejds- og Socialministeriet et ”Udvalg Angående Tilsyn med Børneforsorgens Institutioner” som følge af en kritik rejst i dagspressen af forskellige forhold på landets børnehjem. Kritikken bestod bl.a. i, at der kunne være økonomiske interesser for ledelsen i at drive et hjem, og at det forretningsmæssige i nogle tilfælde blev det væsentligste.

Udvalgets arbejde resulterede i, at tilsynet blev forbedret en smule, men en væsentlig forbedring fandt først sted i forbindelse med en revision af forsorgsloven i 1958⁵.

Vi ved en del om de generelle forhold på den tids børnehjem, men meget lidt om Carls tilværelse på Toftegård. Dog har vi enkelte oplysninger fra 1944, hvor en læge fra De Kellerske Anstalter afgav erklæring på, at Carl var åndssvag. Carl var 14-15 år gammel

Erklæringen blev afgivet på grundlag af et besøg på børnehjemmet. Lægen, der ikke forud for mødet havde kendskab til Carl, havde her mødt ham og havde talt med forstanderen. Sidstnævnte havde forinden lavet en beskrivelse af Carl og havde heri blandt andet anført, at Carl var renlig og selv klarede toiletbesøg, samt at han var arbejdsvillig med et godt håndslag og lyst til praktisk arbejde, men at han hverken kunne læse eller regne. Han anførte også, at Carl var sund og rask og ikke havde haft væsentlige sygdomme. I øvrigt beskrev forstanderen ham med ordene *”godmodig, omgængelig, fjoget og forkælet”*,

Lægen udfyldte i forbindelse med besøget et skema om drengen. Der var dog flere udfyldte end udfyldte rubrikker i skemaet, f.eks. var de rubrikker, der omhandlede drengens psykiske tilstand, ikke udfyldt.

Lægen beskrev, at Carl var legemligt særdeles veludviklet med en stor fremstående hage. Hans syn og hørelse var normal, men hans tale var noget babyagtig. Lægen konkluderede, at Carl i udseende og væsen var tydelig asylistisk⁶ præget (institutionspræget), og brugte i den forbindelse betegnelserne glad og fjoget. Han målte

---

⁵ Oplysningerne om Toftegård Børnehjem samt oplysningerne om forholdene på den tids børnehjem stammer fra ”Godhavnsrapporten”. Se litteraturlisten.

hans intelligensalder til at være 5,5 år og hans intelligenskvotient til at være 40. For ham stemte dette fint overens med det indtryk, han i øvrigt havde fået af Carl, og hans konklusion var derfor, at han var åndssvag i udtalt grad uden større oplæringsmuligheder, og at anbringelse på en åndssvageanstalt var den rigtige og eneste mulighed.

Ord som ”fjoget” og ”forkælet” viser, at fagudtryk i 1944 var væsentligt forskellige fra de fagudtryk, vi bruger i dag. Eller måske kan man påstå, at der slet ikke anvendtes psykologiske og pædagogiske fagudtryk dengang, men at der alene var tale om moralske vurderinger. Herved får begreber som ”fjoget”, ”forkælet”, ”godmodig”, ”omgængelig”, ”arbejdsvillig”, ”nogenlunde håndslag” og ”tale noget babyagtig” en lidt anderledes betydning, end den vi i dag lægger i dem.

Man kan spørge, hvorfor det var nødvendigt at anføre, at Carl i udseende og væsen var asylistisk præget. For havde han nogensinde haft mulighed for ikke at blive ”asylistisk præget”? Er det mon systemets selvbekræftelse på, at Carl var velanbragt? Hvad han jo også var i forhold til den tids norm om, at opgaven først og fremmest gik ud på at beskytte personer, der ikke havde andre muligheder.

Nu om dage ville et begreb som udviklingspotentialer have været centralt i et referat fra et sådant møde mellem en læge og en forstander. Et møde vi i dag ville kalde et handleplansmøde.

Men lægens møde med forstanderen var ikke et handleplansmøde i nutidig forstand. Begreberne handleplan og udviklingspotentialer eksisterede ikke den gang i forhold til anbragte børn. Derfor blev der alene afgivet en erklæring på, at Carl var åndssvag. Udviklingen fra den gang til nu har været enorm.

---

⁶ Asylisten er en betegnelse for de personer, der havde et beskyttelsesbehov og som boede på et asyl, som var den tids betegnelse for børnehjem og tilsvarende institutioner.

Egentlig forekommer det, i nutidigt perspektiv, som om Carl havde en betydelig styrke til at overleve og begå sig på trods af de omstændigheder, der indtil da havde været grundlaget for hans tilværelse. Alene af den grund at han var omgængelig og arbejdsvillig.

En anden og ikke uvæsentlig detalje: På spørgsmålet om, hvorvidt han kan lege med jævnaldrende, svares ”ja”, hvilket sammen med de øvrige beskrivende begreber ikke på nogen måde antyder, at Carl her er den enspænder og ensomme mand, som han senere i tilværelsen fremstod som. Måske fordi han ikke på det tidspunkt havde et væsentligt talehandicap.

Udover de få oplysninger fra Carls første par år, ovenstående oplysninger fra 1944, samt enkelte udtalelser i forbindelse med udskrivning i oktober 1947, da han var 18 år gammel, er der intet bevaret om den periode på knap 15 år, som han tilbragte på børnehjemmet.

Den Kellerske Anstalt (DKA), Brejning.

Som nævnt erklæredes Carl i 1944 åndssvag, og det betød i den tids forståelse livslangt ophold på en åndssvageanstalt, idet åndssvaghed betragtedes som en permanent sygdom, og at udviklingsmuligheder som sådan ikke var noget, man regnede med som en mulighed. Carl blev anbragt på Den Kellerske Anstalt, Brejning, afdeling Æ2.

Igen var der forinden et tidsrum i Carls livshistorie, der så at sige er blevet væk. Børnehjemmet har dateret hans udskrivning til oktober 1947, og Brejning har dateret hans indskrivning til marts 1949. Der kan være tale om en fejldatering det ene eller det andet sted. Men det kan heller ikke udelukkes, at Carl midlertidigt har været anbragt et andet sted, måske pga. akutte pladsproblemer. Ud fra en nutidig forståelse af unge menneskers sårbarhed kan man overveje, hvad dette har betydet for Carl, som på det tidspunkt var 18-20 år gammel.

I datidens perspektiv var Carl heldig med, at han var ung og voksen efter Steinckes⁷ store sociale reform i 1933. Den betød, at åndssvage nu ikke længere var henvist til hjælp efter almisseprincipper, men var under en statslig offentlig forsorg, det første skridt mod det, der senere har fået betegnelsen velfærdsstaten.

De Kellerske Anstalter opstod egentlig i København, hvor pastor Johan Keller i sidste halvdel af 1800-tallet startede et arbejde med døvstumme og åndssvage. Hans søn, lægen Christian Keller, overtog faderens arbejde og gik stærkt ind for en anstalt i Jylland. En sådan blev oprettet i Brejning ved Vejle i 1899.

Den Kellerske Anstalt, Brejning var smukt placeret ned til Vejle Fjord. Den store anstalt var som en landsby.

Væg billede på museet Kellers Minde af Den Kellerske Anstalt. Yderst til højre ses afdeling Æ1 og afdeling Æ2.

Da den var på sit højeste, var der cirka 1800 beboere og cirka 1200 ansatte. Beboerne var fordelt på 45 afdelinger. Ideen var, at de anbragte skulle beskyttes mod det omgivende samfund - og at det omgivende samfund skulle beskyttes mod dem. Man skelnede mellem tre kategorier: arbejdsføre mænd og kvinder, asylister og børn. Christian Keller havde som målsætning for sine åndssvage: Ro, regelmæssighed, frisk luft og beskæftigelse.

På dette tidspunkt var diagnosen 'idioter' ved at blive afløst af det mere moderne 'åndssvage'. Senere kom andre betegnelser som evnesvage, udviklingshæmmede og mentalt retarderede til. Ofte kom ændringerne, når den gamle betegnelse havde fået en alment nedsættende og odios karakter. Ligeså har betegnelsen for disse personers samfundsmæssige status ændret sig fra alumne over klienter til beboere og brugere. Personalet på de store institutioner, f.eks. DKA Brejning, brugte betegnelsen piger og drenge, uanset alder. Den moderne betegnelse er, som følge af nutidens ligestillings tendens, slet og ret borger.

Efter et par år på Brejning forsøgtes Carl anbragt i et familieplejehold på en gård ved Assens. Dette var meget almindeligt i

⁷ K. K. Steincke, socialminister (S) 1929-1935

forhold til kategorien arbejdsføre mænd og kvinder, da det skønnes, at disse kunne være en arbejdskraft, som gårdmanden og husmoderen, hvis der var tale om kvinder, kunne få gavn af.

Imidlertid ophørte familieplejeopholdet for Carls vedkommende efter ¾ år jvf. nedenstående brev fra gårdejereren til overlægen på DKA Brejning:

Smærup 10.12.1950

Som de måske husker, omtalte jeg da De var her sidst, at det allerede havde været galt med rapserier og sabotage. Vi havde mistænkt forskellige, men nu fået det opklaret, det er Carl Juul Jørgensen.

Vi fik det opklaret ved at han tog Herlufs ur og kuglepen medens Herluf var i bad, og .... opdagede... var vi hurtige.... kunne undersøge dem alle, og fandt det så i Carls lommer, han tilstod nu at det var ham der havde taget al det andet i sommer og efteråret, det er blandt andet Mogens' ur som han har ødelagt, 2 væggeure, det fra skyttegården, termometer, lommelampe, beklædning og meget andet. En del af det fik vi tilbage, han havde gemt det de utroligste steder, andre ting har han ødelagt. Vi vil efter det meget gerne have Carl ombyttet, og såfremt der er mulighed for det, inden jul.

Med Venlig Hilsen

Jeg kan med mit kendskab til Carl genkende den adfærd, som gårdejereren har beskrevet. Men det, som dengang blev udlagt som moralsk uacceptabelt (rapserier, sabotage, ødelæggelse af andres ting), ser vi nu fra et moderne pædagogisk-psykologisk perspektiv

som en kombination af Carls særlige interesse for ure, hans lyst til at undersøge mekaniske effekter, og hans manglende forståelse af begrebet privat ejendomsret, som jo er fuld forklarlig i og med, at han jo først som 30-årig for alvor fik mulighed for at have ting, som var hans egne.

Og som et lille kuriosum: Vi må håbe for gårdejereren, at det lykkedes for overlægen at skaffe en ny arbejdskraft til ham inden julen, så han ikke selv skulle være overbebyrdet med arbejde på gården i højtiden.

Carl flyttede fra Brejning i 1961. Men heller ikke denne gang medfulgte der journalmateriale eller oplysninger om overvejelser og tiltag i de 13 år, han havde boet der.

En gang - cirka 45 år senere - var jeg på udflugt med Carl, og vi kørte en tur til Brejning og så på bygningerne, som nu var nedlagt som institution. Det eneste, han gjorde, var at give tegn til, at vi skulle køre videre. Han havde ikke lyst til at gense eller mindes noget fra denne epoke i sit liv. Jeg kan ikke vide, om det havde sammenhæng med, at Carl her havde haft dårlige oplevelser. Men jeg ved, at den mand, jeg lærte at kende som 70-årig, var en mand, der stort set udelukkende levede i nuet. Måske var det vilkårene gennem de første 30 år af hans tilværelse, der havde lært ham det.

Institutionen Vejlsøhus, Silkeborg

Den lykkelige nedgang i antallet af tuberkuloseinfælde betød, at *Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse* sidst i 1950'erne måtte afhænde nogle af deres sanatorier. Samtidig var behovet for institutionspladser indenfor Åndssvageforsorgen alarmerende. Der var stor overbelægning, og ca. 1400 personer på venteliste til Den Kellerske Anstalt i Brejning.

Det var på den baggrund, at Statens Åndssvageforsorg i 1959 overtog tuberkulosesanatoriet i Silkeborg under det nye navn ”Vejlsøhus”.

De første, der flyttede ind på Vejlsøhus efter ombygningen, var 18 yngre mænd. Carl var en af dem. Han var på det tidspunkt 31 år.

De kom fra afdeling Æ2 i Brejning. Deres plejemor (som var den tids betegnelse for en kvindelig afdelingsleder) flyttede med. Efter 2 år blev hun pensioneret, og N Helbo Sørensen, der kom fra Livø⁸, fik stillingen som plejefar⁹.

De 18 mænd flyttede ind i den tidligere overlægebolig, Skovhuset, på to-, tre- og firesengs stuer. Der var ikke meget plads, men forholdene var bedre end i Brejning.

Februar 2015. Bygning i tilknytning til AQUA Akvarium & Dyrepark. Tidligere Afdeling Skovhuset, Vejlsøhus, hvor Carl og knap tyve andre mænd boede 1961 til 1986.

Forsorgens udvikling - Carl møder nye holdninger

Carl kom til Vejlsøhus i en periode, der bød på store ændringer for åndssvage i Danmark. I 1959 var den nye åndssvage lov trådt i kraft. Loven var et resultat af de meget store ændringer i synet på handicappede medborgere, der fandt sted i samfundet. Loven medførte ikke store ændringer fra den ene dag til den anden, men den betød, at de institutioner og de medarbejdere, der havde at gøre med de handicappede i årene efter lovens ikrafttrædelse, gradvist implementerede de nye holdninger i deres strukturer og metoder.

Tiden op til ændringen var præget af, at de åndssvage skulle interneres for at beskytte samfundet. Derfor var opbevaring og pasning i højsædet, og de åndssvage behandlede efter bestemte

---

⁸ Åndssvageforsorgens anstalt på Livø

⁹ Oplysningerne stammer fra Bogen om Vejlsøhus. Se litteraturlisten.

retningslinjer, hvor der ikke var plads til individuelle hensyn. De åndssvage betragtedes som personer, der ikke var i stand til at handle udover deres umiddelbare instinkter og tilskyndelser. Der var kun i meget lille omfang satsning på undervisning og pædagogik, hvorimod tvangsforanstaltninger (fikseringer) var almindelige.

Den nye tid handlede om *en tilværelse så nær det normale som muligt*¹⁰, hvor menneskerettigheder og individualisering samt en pædagogisk tilgang til beboerne gradvist kom i højsædet. Den nye lov betød, at institutionerne for åndssvage ikke længere var private men en del af den offentlige særforplejning. Det grundlæggende synspunkt om en tilværelse for den enkelte så nær det normale som muligt handlede både om livet på institutionen og integrationen i samfundet.

Helbo Sørensen beskriver det således:

” Brejning var et meget stort kompleks, og meget lukket, hvorimod der var mere åbent på Vejlsøhus. De fik lov til at gå rundt, både i anlægget og i byen i deres fritid. I begyndelsen var vi nødt til at vise dem rundt, men senere kunne de klare sig selv. Drengene blev hurtigt kendt i byen – og genkendt. De fik tilnavnet de grønne drenge, fordi de alle havde fået grønne vindjakker. Da vi hørte om det, fik de andre jakker.”

(Bogen om Vejlsøhus p 22).

Vilkårene for udviklingshæmmede ændrede sig således dramatisk i løbet af forholdsvis få år. De nye holdninger, strukturer og rammer betød, at Carl fik et liv med nye muligheder.

Men livet med de nye muligheder var samtidig et liv, hvor det kunne være vanskeligt for ham at bruge de mange erfaringer, han havde gjort sig, den gang tilgangen til ham var anderledes. Det er vanskeligt at forestille sig, hvordan det opleves, når mange af de erfaringer, man har gjort sig gennem barndom, ungdom og tidlige voksertilværelse, bliver ubrugelige, fordi rammerne og holdningerne omkring en bliver ændret. Det må have været meget vanskeligt. Som at blive flyttet til en fremmedartet og ukendt verden eller til en anden planet, som man siger. For Carl var det et vilkår.

Så selvom de nye muligheder er at betragte som særdeles positive for ham, må man ikke se bort fra, hvor svært det har måttet være for ham at implementere dem. I et vist omfang var det umuligt.

---

¹⁰ En tilværelse så nær det normale som muligt er et slogan, formuleret af daværende forsorgschef N.E. Bank-Mikkelsen

Diagnose, talepædagogik og tanker om kæbeoperation

Den nye tid betød også, at der blev gjort lægelige og diagnostiske overvejelser om Carls handicap.

I 1962 henvistes han til røntgenundersøgelse på Centralsygehuset i Silkeborg. Overlægen fra Forsorgscentret¹¹ anmodede i en skrivelse til røntgenafdelingen om en røntgenfotoografering af kraniet specielt med fokus på hypofysen, hvilket tydeligvis var med henblik på at nå et spadestik dybere i forklaringen på, hvad der egentlig var Carls handicap.

Svaret fra røntgenafdelingen betød, at der nu for første gang kunne stilles en grundig diagnose, og dermed en bestemmelse af hvad der egentlig var Carls handicap. Diagnosen lød således: *Imbicilitas (IQ 48), Dysfasea, Achromegali og Kyfoses Thoracalis*.

I disse latinske begreber ligger der ikke noget specielt overraskende eller ukendt. *Imbicilitas* betyder udviklingshæmmet. *Dysfasea* betyder sprogdefekt. *Achromegali* er en sygdom, som skyldes en godartet væksthormonproducerende svulst i hypofysen. Denne svulst kan give øget vækst af nogle enkelte kropsdele, f.eks. underkæben. *Kyfoses Thoracalis* betyder rundrygget. Det var jo netop de handicapkarakteristika, Carl både før og siden var kendt for via sit udseende og sin fremtoning.

Diagnosen som sådan fik derfor ikke afgørende betydning for ham. Men diagnosticeringen betød, at man nu forholdt sig til Carls problemfelter, herunder om man kunne afhjælpe dem. Det var det epokegørende nye. For Carls vedkommende desværre på et for sent tidspunkt.

---

¹¹ Vejlsøhus hørte på daværende tidspunkt administrativt under Forsorgscenter 10, Midtjylland, med centralinstitution på Hald Ege, Viborg.

En anden epokegørende konsekvens af den nye åndssvage lov var, at voksne åndssvage, der var undervisningsduelige, fik ret til undervisning og oplæring. Dette betød, at Carl kom til at gå på den nyoprettede voksenskole for udviklingshæmmede i Lysbro ved Silkeborg.

Her kom hans talehandicap i fokus. I 1962-63 gik han til talepædagogik. Talepædagogen foretog en fonologisk testning og stillede herudfra diagnosen: ”*Meget svær tonisk stammen, der gør talen meget vanskeligt forståelig*”. Herudover beskrev hun en del andre taleproblemer, som Carl havde. Hun beskrev samtidig, at han var meget positivt indstillet: ”*Det ligger ham stærkt på sinde ved timens ophør at få mit løfte om, at blive ved med at komme*”.

Men efter første års talepædagogik syntes talepædagogen ikke, at hun rigtig kunne spore fremskridt i forhold til Carls svære stammen. Men hun ville nødtigt opgive, for ”*Jeg synes, han har krav på den hjælp, man kan give ham, da hans talebesvær er så stort, at den hindrer kontakten med kammeraterne*”.

Det er den første reelle socialpædagogiske udtalelse, jeg er stødt på i materialet om Carl, og første gang det menneskerettigheds-mæssige begreb ’*har krav på*’ bliver anvendt. For mig beskriver udtalelsen på fantastisk vis den epokegørende ændring, der skete i disse år, så jeg gentager den lige:

”*Jeg synes, han har krav på den hjælp, man kan give ham.*”

Året er 1962. Carl er 33 år gammel.

Den nye holdning var kommet for at blive - også selvom taleundervisningen tilsyneladende blev opgivet i 1963.

Der gik herefter ca. 16 år, før der igen kom fokus på Carls taleproblemer. Det var en psykiater, der var tilknyttet Vejlsøhus, som i 1979 interesserede sig for, om der kunne være en sammenhæng mellem *Achromegalien* (abnormt underkæbeparti) og Carls udprægede talevanskeligheder. I beskrivelserne fra Toftegården havde der

ikke været tegn på, at han havde taleproblemer, og det var sandsynligvis på grundlag heraf, at psykiateren i 1979 skrev, at disse problemer først syntes opstået i puberteten.

Han forklarede, at Carl under vækstspurten havde fået en udtalt achromegali med en *elektiv vækst af næsen og mandiblen (kæben)*, hvorved underkæben var blevet 2-3 cm længere end overkæben, og at der herved var kommet taleproblemer (underbidslæsp og manglende evne til at udtale alle sprænglyde) samt en betydelig stammen, der virkede sekundær og nervøs, som symptom på de vanskeligheder, der var opstået fordi omgivelserne ikke forstod ham.

Psykiateren konkluderede, at det var af den grund, at hans væsen var blevet tavst, indesluttet og lidt stridbart, og beskrev i øvrigt Carl som en ret normal og rolig mand, som frem for alt var stærkt motiveret for at opnå en bedre tale end i barndommen.

Man må ud fra psykiaterens udsagn stille sig det spørgsmål, om lægen fra Brejning, der 35 år tidligere havde erklæret Carl for åndssvag, havde ret.

Psykiateren rettede på baggrund af sine konklusioner henvendelse til en medicinsk professor fra Institut for Tand-, mund- og kæbekirurgi i Århus med henblik på en vurdering af mulighederne for en evt. operation.

Professoren anførte i sit svar, at han var klar til at foretage en operation, og at han forventede at denne, med en efterfølgende talepædagogisk indsats, sikkert ville kunne hjælpe på Carls læspen.

Der blev tilsyneladende lavet en aftale om operation, men forsorgscentrets overlæge annullerede aftalen med henvisning til talepædagogens bekymringer om, hvorvidt det overhovedet ville være muligt at få Carl i gang med at tale igen, og tvivlen om hvorvidt hovedproblemstillingen, den svære toniske stammen, ville forsvinde, hvis et sekundært problem, det talemotoriske, elimineredes.

Talepædagogen synes at have haft en ”vi ved hvad vi har - men ikke hvad vi får - holdning”. Og så havde hun en psykologisk indsigt, der sagde hende, at en sådan psykisk lidelse (stammen), der har fulgt en mand i 35 år (siden puberteten), ikke kan behandles med kæbekirurgi.

Og udover den psykologiske indsigt havde hun en anden fordel: Hun kendte Carl. Derfor virker hendes tankegang rigtig. Men det har sikkert ikke været en let konklusion for hende at komme frem til. En konklusion, der forhindrede et forsøg på at fjerne Carls væsentligste handicap - og en konklusion, der modsagde både psykiateren og professoren i kæbekirurgi.

Da psykiateren tog sagen op, var kæbekirurgi en ny og moderne behandlingsform. I dag behandles achromegali tidligt i forløbet med et operativt indgreb i hypofysen eller med hormonel behandling. Der er derfor kun i sjældne tilfælde behov for kæbeoperationer.

Man kan konstatere, at Carl var ”født lidt for tidligt” i forhold til, at hans fysiske og sandsynligvis psykiske lidelse kunne være undgået eller i væsentlig grad afhjulpet. Forudsat at psykiaterens hypotese var rigtig.

Carls achromegali var hans skæbne, og derfor var og forblev han med at være ”Skuffecarl”, som var den betegnelse, folk i Silkeborg hæftede på denne særegne mand med det særegne kæbeparti.

I dag bliver ingen ”Carl” til en ”Skuffecarl”.

Den individuelle og anerkendende tilgang

Der findes som tidligere nævnt stort set intet skriftligt materiale om Carl fra 1940erne og 1950erne. Jeg formoder, at årsagen er, at der aldrig har eksisteret særlig meget, snarere end at der skulle være bortkommet skriftligt materiale.

På grund af den store forskel i opfattelsen af de handicappede og dermed i medarbejdernes forståelse af deres arbejdsopgave, var det jo ikke nødvendigt at koordinere arbejdet og reflektere over det på samme måde, som det er tilfældet på de socialpædagogiske tilbud i dag. Den tids opfattelse kom tydeligt til udtryk i brevet fra gård-ejeren ved Assens, hvori han ønskede Carl ombyttet. Man må sige, at det nærmest var en revolutionerende ændring fra denne inhumane holdning til afdelingsleder N Helbo Sørensens menneskeligt respektfulde og reflekterende beskrivelse. Her gengivet i forkortet punktform:

- *Carl er på grund af sin stammen svær at forstå, og i særlig grad hvis han bliver ivrig. Kan ellers udtale ordene korrekt, men for det meste kommer der ikke mange ord, før han begynder at stamme.*
- *Kan læse lidt, kender klokken.*
- *Klienten færdes på egen hånd og kan foretage småindkøb.*
- *Klienten er selvhjulpne men virker ligegyldig med sin påklædning og sit udseende. Løser ikke altid snørebåndene på skoene op, når de tages af.*

- *Kan nemt blive opfarende overfor både medklienter og personale.*
- *Fritidsinteresser: gåture, radio og fjernsyn, temperaturer og vejrmeldinger.*
- *Carl er rolig af natur, men har altid været en ener, som færdes alene og har meget lidt kontakt med de øvrige klienter, men gerne med personalet og folk udenfor institutionen.*
- *Klienten arbejder på udehold, men er ikke den store arbejdskraft, står meget og funderer, ingen tvivl om at han gør sig mange tanker, men har svært ved at løse problemerne.*
- *Færdes meget på fodboldbanen, hvor han har et godt forhold til spillerne, besøger dem i omklædningsrum og lignende*
- *Forstår mere end man umiddelbart tror, men lader ofte som om han er dum og intet forstår, da han herved undgår at skulle indgå i en samtale.*

Her genspejles tydeligt den nye samfundsmæssige holdningsændring til handicappede, der var begyndt sidst i 1950erne. Menneskelig respekt samt individuelle og anerkendende tilgange er i højsædet.

Helbo Sørensen bruger her stadig den institutionsprægede betegnelse ”klient”, selvom den nye betegnelse ”beboer” på dette tidspunkt var ved at vinde indpas.

Else-Marie fortæller:

” Beboerne boede stadig på sovesale eller - i heldigste fald - på firesengsstuer. Og det var her at beboerne for første gang i deres tilværelse ejede et møbel, der var deres eget, nemlig en lille reol med et indbygget aflåseligt skab, hvor de kunne opbevare deres få personlige ejendele. Det var også på det tidspunkt at lommepenge blev indført, altså første gang at beboerne havde deres egne penge - om end der var tale om småbeløb. Det med at beboerne havde deres eget tøj, kom først lidt senere.”

Pædagogisk set var botræning (ADL) i højsædet, og Carl lærte her en del om f.eks. indkøb. Han begyndte selvstændigt at foretage indkøb. De små butikker i Sydbyen og på Frederiksberggade fik besøg af Carl, der ville købe kiks eller bananer. Når han skulle betale, åbnede han pungen og signalerede, at ekspedienten selv måtte tage de nødvendige mønter, for det med pengenes værdi havde han ikke helt styr på.

I øvrigt var den pædagogiske tilgang præget af, at beboerne skulle have mange oplevelser og gerne de samme, som den øvrige befolkning. Derfor arrangerede medarbejderne i Skovhuset mange ferieture for deres beboere. Det var et nyt aspekt i Carls liv: Ferie på Bornholm og på Livø og andre steder. Og sågar også udlandsture til Mallorca og Gardasøen mv.

De strukturelle pædagogiske overvejelser i forhold til Carl handlede i 80'erne om, at et eneværelse kunne forventes at have stor positiv indvirkning på hans psykiske velbefindende. Han fik eneværelse i 1984 (som 53-årig), hvilket betegnedes som en stor forbedring for ham. Men det blev også konkluderet, at udflytning til en afdeling uden nattevagt ikke ville være godt for Carl:

” Har prøvet at være på en afdeling uden medarbejdere om natten, hvilket blev en fiasko, da Carl blev urolig og begyndte at lave unoder, bl.a. fyldt støvsugeren med vand.”

Rom blev ikke bygget på én dag, og det gjorde Carls selvstændighed heller ikke, vel hverken i hans egen selvforståelse eller i medarbejdernes forventninger.

Carl betegnedes som en ener, der færdedes alene uden meget kontakt med de øvrige klienter. Man kan gisne om, hvordan han tidligere var blevet mødt (fortolket) af medarbejdere, og hvordan andre klienter kan have reageret på hans taleproblemer og hans særprægede ansigt, krumme ryg og haltende gang. I det lys giver det god mening, at Carl ønskede at gå alene, at han undgik kontakt med andre klienter, og at han kunne være opfarende, som Helbo Sørensen anfører.

For mig er dét, at Carl helst holdt sig for sig selv, et eksempel på det, der gjorde ham til en enestående personlighed. At han hen ad vejen lærte at leve sit liv og nyde tilværelsen ud fra de forudsætninger, han havde, og de vilkår, der blev givet ham.

Der blev lavet forsøg med at flytte Carl til en anden afdeling:

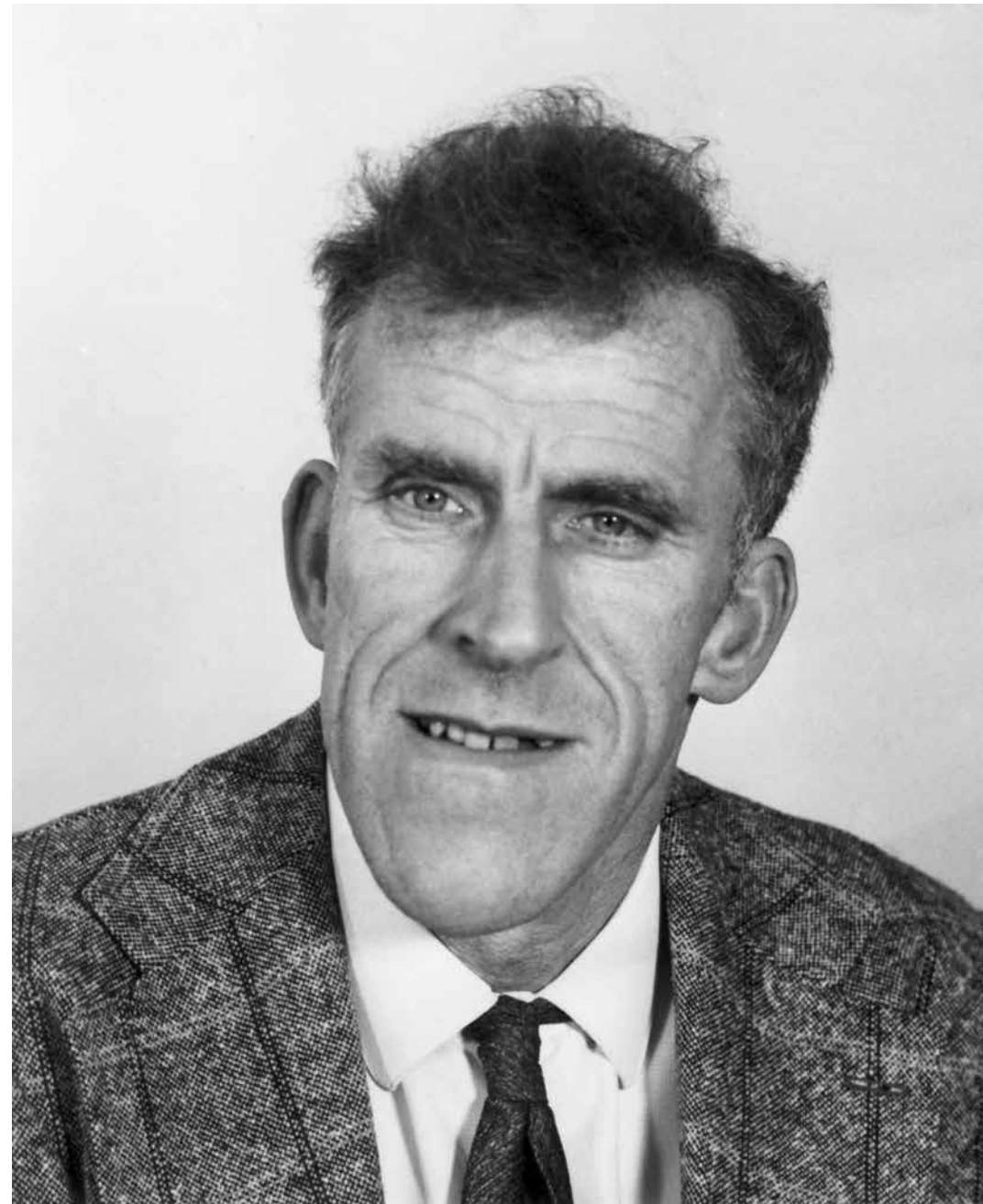
” ...anbringes på en anden afdeling her på institutionen, hvilket har været forsøgt, men uden held, han vendte tilbage til afdelingen her, han har svært ved at skifte miljø og er meget imod nye mennesker.”

I bagklogskabens lys er det let at se, hvad årsagen var til, at Carl havde svært ved at skifte miljø, og hvorfor han var imod nye medarbejdere. Faktisk forekommer det sundt, at han var negativ over for nye medarbejdere, der skulle ind og forholde sig til ham, lære at kommunikere med ham og hjælpe ham. Carl havde en ganske nor-

mal og naturlig blufærdighedsfølelse, og ikke alle nye medarbejdere havde lært, hvordan man respektfuldt hjælper et andet menneske med f.eks. personlig hygiejne. Det er et svimlende antal personer, der i tidens løb har været Carls nye medarbejder, og derved har skabt en usikkerhedsfølelse hos ham.

Carls åbenlyse glæde ved gamle, stabile medarbejdere forekommer derfor fuldt forståelig.

Carl, da han var i 50'erne.
Der er ingen bevarede
billeder af Carl
fra hans tidligere liv.
Foto udlånt af Jens Juul.

Gartneriet på Vejlsohus

Skovhuset var som sagt den første boafdeling på Vejlsohus. I løbet af få år etableredes flere boafdelinger, og antallet af beboere nærmede sig 150. Der etableredes også beskæftigelsestilbud til beboerne. Nogle af beboerne indgik i varetagelse af de praktiske opgaver på institutionen, f.eks. i centralkøkkenet eller i gartneriet.

Mændene fra Skovhuset arbejdede på gartneriets udehold. Opgaven gik ud på at holde skov, plæner og anlæg. Som tiden gik, fik udeholdet styr på arealerne, som blev en fryd for øjet. Vejene blev holdt, fortovene fejret, skovstierne revet en gang om ugen, kanter blev stukket af, nedfaldne grene blev lavet til brænde, og efterårets nedfaldne blade blev fjernet samme dag, som de faldt ned.

Egon Johnson var den ene af de to medarbejdere, der var ansat i gartneriet. Han fortæller:

” Det var et stort parkområde, vi skulle holde, helt ned til åen, specielt skulle det jo være nyfriseret til weekenderne. Drengene var dygtige, hver på deres måde, nogen til noget, andre til andet. Og de vidste, hvad de skulle, de gik bare selv i gang. Jeg tror de kunne li’ det, og at de var stolte over deres arbejde. Carl rev mest havegange og rev blade sammen om efteråret. Han savede også lidt engang imellem. Han var god til det, men gik altid alene. Ind i mellem stod han stille og funderede eller pjattede lidt med riven. Han var en ener. Det var et stort problem for ham, at han stammede. De fleste af de andre havde respekt for ham, han var jo en stor mand med en dyb stemme. Men indimellem kunne der være nogle af dem, der drillede ham.

Men det med drilleri havde mest noget med nogle drenge fra byen eller fra stadion at gøre. Og han kunne ikke forsvare sig. Hvis han skældte dem ud, blev det blot værre. Jeg kunne mærke på ham mandag morgen, om nogen havde drillet ham på stadion om søndagen. Efterhånden lærte jeg at forstå mere af det, han sagde. For han ville jo rigtig gerne snakke og fortælle noget.

Drengene høstede stor anerkendelse for deres arbejde. Da de i 70’erne skulle på aktivitetscentre i stedet for at være i gartneriet, kunne vi ikke længere holde parken i så fin stand. Det var en skam.

De havde det godt, når man respekterede dem. Det var de meget følsomme overfor, også Carl. Tresserne var en brydningstid; nogle medarbejdere på Vejlsohus havde stadig (ind i mellem) en holdning til klienterne, som ikke kunne betegnes som menneskelig respektfuld.”

Carls københavnske forbindelse

Ebba og Wiggo Juul boede med deres 9-årige søn Jens i en 2½-værelses lejlighed i Rødovre. Wiggo var invalidepensionist. Han var kommet til skade, mens han var ved militæret. Derfor måtte der udvises sparsommelighed i hjemmet. Alligevel besluttede familien at tage på sommerferie i Jylland i 1962, på cykeltur langs Gudenåen.

De opholdt sig en dag i Silkeborg, hvor de boede på vandrehjemmet. De legede (til ære for sønnen) ”opdagelsesrejsende” og ”røvere og soldater” i det kratlignende skovområde bagved Indelukket¹².

Pludselig kom de ud til et parklignende område og fik øje på nogle mænd med trillebør og bagved dem nogle hvide bygninger. De fandt ud af, at det var åndsvageforsorgens institution, og de fik lyst til at kontakte mændene. Og her var det, at de fik den tanke, at en af dem kunne blive deres penneven. De kontaktede personalet, og efter nogle forviklinger og lang ventetid bad Helbo Sørensen dem om at gå ud og prøve at komme i kontakt med ”ham dér”, som han sagde, mens han pegede på den ene af tre mænd ude i haven. De fik forinden at vide, at han hed Carl og fik herudover nogle få oplysninger om ham.

Ebba Juul har i 2003 beskrevet, hvordan kontakten til Carl blev oprettet. Her er et uddrag af Ebbas beretning ”Da vi mødte Carl”:

” Vi hilste på dem alle tre. De to begyndte at tale, spørge om hvem vi var, og hvad vi ville. Jeg og Jens var gået helt i stå. Uden far var der ikke kommet noget ud af det. Jeg

---

¹² Indelukket er et område i Silkeborg med lystbådehavn, legeplads, kiosk mm.

så op til huset, og plejefar stod i havedøren, vel nok for at se hvordan det gik. Så siger far pludselig: ”Det er dig der hedder Carl, ikke sandt?” Spørgsmålet var nærmest en konstatering. Far rækker hånden ud og siger ”Wiggo – og det er min kone Ebba - og vores dreng Jens”. Lang pause. Den ene går af sig selv - senere beder far også den anden om at gå. Det sker modvilligt, men sker dog. Hvad Carl tænker, ved vi ikke. Lang pause. Endelig siger Carl noget, men det bliver ikke til mere. Jens og jeg er beklemte ved situationen. Far byder ham en cigaret og vil tænde for dem begge, så blev isen brudt. Carl spurgte meget hurtigt og højt, hvad vi egentlig gloede på. Jeg blev så ked af det og sagde til far: ”Lad ham dog være i fred.” Jeg tror ikke far hørte, hvad jeg sagde. Men jeg glemmer aldrig, hvor hurtigt far reagerede. Han tog Carl på armen, senere på skuldrene. ”Men Carl dog. Vi er på ferie og hørte, at du hedder Juul, og det gør vi også. Så vi måtte besøge dig, inden vi cykler videre”. Så kom der ild på cigaretterne, og jeg glemte helt at se, om Carl var vant til at ryge¹³...

Nu blev der snakket om både hid og did. Nu kom Helbo Sørensen hen imod os. Carl var nu meget ivrig til at fortælle, at vi var mor og far. Det havde vi nu ikke talt om, men sådan blev det. Vi hed Far Wiggo og Mor Ebba. Jens var bare Jens. Carl ville selv passe ham.

Helbo Sørensen talte med os og spurgte os ud om forskelligt, og endelig kom vi af sted til vandrerhjemmet for at få lavet noget mad. Vi var meget sultne. Vi havde

---

¹³ Carl var ikkeryger.

købt et blomkålshoved og varmede røde pølser til. Men inden vi havde fået dækket til os tre, stod Carl der og var klar til at spise med. Senere fulgte vi Carl til Skovhuset. Det var den afdeling Carl boede i. Det var meget svært. Vi trak vore cykler og Carl gik ved siden af. Da vi kom ned på Vejlsøhus' område, hang Carls ben fast i asfalten, for han ville ikke tilbage. Vi lokkede på alle måder. Men nej. Carls ben kunne ikke flyttes. Jens var jo for længst ked af det, og var jo heller ikke vant til, at en anden tog hele opmærksomheden. Hans dag var jo blevet ødelagt. Så blev far rigtig gal. Jens og jeg havde ikke oplevet noget lignende. Det var Carl, far skældte ud på: "Nu går du, som du får besked på, og vi følger dig helt tilbage. Hvis nu mor og Jens synes, at vi kan tage samme vej tilbage for at se til dig igen og aftale, hvornår du kan komme og besøge os i København, så kan jeg love dig, at vi kommer igen". Jens og jeg skyndte os at sige ja, og far lovede Carl, at vi kom forbi igen, men nu skulle han også flytte fødderne og ikke igen i morgen komme til vandrerhjemmet, for vi skulle pakke og køre videre. Carl blev spurgt, om han havde forstået. Det havde han.

Far gik med Carl ind. Jens og jeg syntes, at han var længe om det. Plejefar og han havde talt og talt. Far var meget lidt meddelsom og lavede forskellige undvigelses på vore spørgsmål. ...

Vi havde en meget god tur til Randers. Vi kørte straks ud for at sige farvel til Carl.

Nu ændrede hele planen sig. Plejefar var indstillet på, at Carl skulle med os hjem her og nu. Institutionen havde undersøgt, hvem vi var, og vi var egnede til at have Carl.

Far protesterede lidt, - vi var ikke forberedte osv. Det skete meget uforudset. Alt blev lavet om. Vi kunne ikke rejse på dæksplads om natten, når vi skulle have Carl med. Hvordan Carl kom til Århus, husker jeg slet ikke."

Jens fortæller, at det var en pludselig indskydelse, hans forældre fik, da de mødte mændene i parken, og at den var et resultat af deres grundholdning: Hvis der er nogle mennesker, vi kan gøre noget for, må vi forsøge at gøre det.

Carls første besøg i Rødovre var en succes, og Wiggo og Ebba ville gerne gentage det og sendte derfor en forespørgsel til Vejlsøhus, om institutionen havde mulighed for at ledsage Carl til og fra København.

En assisterende overlæge svarede, at man på grund af personalemangel desværre ikke havde denne mulighed, og at han ikke mente, at Carl var i stand til at rejse alene. Han regnede derfor ikke med, at besøgene kunne fortsætte, men tænkte at Carl ville være glad, hvis de ville opretholde en skriftlig kontakt.

Ebba og Wiggos reaktion var, at så måtte de jo selv hente Carl; det blev Wiggos opgave at ledsage Carl på færgeturen Århus-København. Men Carl lærte inden længe selv at tage turen til København.

Herefter og i de følgende 44 år var Mor Ebba og Far Wiggo (og sønnen Jens og senere også dennes kone Gertrud) Carls besøgsfamilie. Cirka to københavnerbesøg af en uges varighed hvert år, sommer og vinter.

Ebba og Wiggo havde ingen faglige forudsætninger for at give sig i kast med Carl. Ikke en let opgave, vil jeg mene, specielt ikke da Carls talehandicap jo betød, at kommunikationen med ham var vanskelig. Men et par eksempler fra Ebbas beskrivelse, f.eks. "... Vi hørte at du hedder Juul, og det gør vi også. Så vi måtte besøge dig, inden vi cykler videre", viser en tydelig pædagogisk forståelse.

Jens fortalte endvidere følgende, der for mig tydeligt forklarer, hvorfor besøgene i Rødovre blev en så værdifuld del af Carls liv, som tilfældet var: ”Det, der var vigtigt for mine forældre i forhold til Carl, var at prøve sig frem i forhold til, hvad Carl selv formåede, og at få tingene (billetter, penge, skiftetøj) sat i system, så Carl selv kunne finde ud af det. Desuden at lave tydelige aftaler og holde dem, samt give Carl frihed til at gøre det, han var i stand til – og værdsætte det.”

I forhold til det sidste fandt familien hurtigt ud af, at Carl havde en særdeles veludviklet stedsans.

”Nogle gange var det jo ham, der skulle finde vej, når han gik tur med min mor i Rødovre”, siger Jens. ”Og mine forældre benyttede sig

Frokosttur på Sjælland. Carl, Ebbas barnebarn og Ebba.
Foto udlånt af Jens Juul.

naturligvis af Carls gartnereskertise i forhold til at få ordnet opgaver i haven”.

Da færgeforbindelsen København-Århus blev nedlagt, tog Carl i stedet toget til/fra København. Når der var nogen, der kunne hjælpe ham i det rigtige tog, og nogen der hentede ham ved toget, kunne han godt finde ud af at rejse selv.

Lis¹⁴ fortæller, at der var udbrudt strejke engang, Carl skulle hjem fra København. Det betød, at toget ikke blev ført med færgen over Storebælt, men at passagererne skulle stå af toget i Korsør og på et andet i Nyborg. Medarbejderne på Vejlsøhus var meget nervøse for, hvordan det ville gå. Carl klarede det i fin stil. Sandsynligvis har en venlig medpassager iagttaget ham og tilbudt ham hjælp til at klare situationen.

Udover at Carl besøgte Ebba og Wiggo i København, kom de også på besøg i Silkeborg, ofte i forbindelse med hans fødselsdag. Desuden sendte Ebba og Wiggo breve og pakker (fødselsdagsgaver) til Carl, og ringede ind imellem til ham, da de fik telefon.

Wiggo døde i 1980'erne, men Carls københavnerferier fortsatte.

For Carl var Jens en væsentlig del af fornøjelsen i ferierne. Da Jens blev voksen og fik kørekort, var det ikke mindst i kraft af hel-dags-bilture med ham som chauffør og sjællandsguide. Disse ture blev en fast ingrediens i alle ferierne.

Da Ebba blev ældre og svagelig, var Jens og Gertrud garanter for, at Carls besøg kunne fortsætte.

Ebba var med til hans 75 års fødselsdag i 2004. Det blev sidste gang de så hinanden, Ebba døde kort tid herefter næsten 90 år gammel.

Ebba var medlem af en frikirke: ”Kristent Fællesskab”. Heri-gennem kendte hun en dame fra Østergade i Silkeborg. Damen

---

¹⁴ Lis Vorgård, pædagog for Carl på Vejlsøhus, og i de første år efter at Carl var flyttet på Arendalsvej.

på Østergade blev også en væsentlig kontakt for Carl i 1980'erne og 1990'erne, hvor han i en længere periode fast lørdag formiddag besøgte hende til en kop kaffe.

Ebba var et meget omsorgsfuldt menneske og tænkte også på, hvem der skulle overtage hendes kontakt med Carl, når hun faldt bort. Gennem "Kristent Fællesskab" havde hun kontakt med Lydia og Gudrun fra Randers, og sidst i 1990'erne tog de gradvist over i forhold til at besøge Carl og sende jule-, påske- og fødselsdagsbreve og -pakker til ham.

Carl nød i fulde drag den opmærksomhed, han fik gennem disse bekendtskaber. Dette kan synes banalt, for alle mennesker nyder jo, at nogen udviser en sådan personlig opmærksomhed mod dem. Men for mennesker som Carl, der ikke havde familie eller venner, men kun professionelle institutionskontakter, var det særlig værdifuldt. Det var sandsynligvis første gang, han oplevede det.

Silkeborgenser

Når Carl var en kendt person i Silkeborg, skyldtes det ikke mindst hans særprægede fysiske fremtoning. Jeg har tidligere beskrevet hans særegne hageparti, men også hans specielle trippende, haltende gang, og den ene skulder, der hang lidt, var med til at give ham den særegne fremtoning.

Den trippende gang havde sandsynligvis sammenhæng med achromegalien, hvorimod den haltende gang opstod, efter at han i 1974 var blevet påkørt af en bil. Føreren bragte Carl til skadestuen, men gav sig i øvrigt ikke til kende. Det første var naturligvis prisiværdigt, det sidste kan man undre sig over. Påkørslen resulterede i et langvarigt hospitalsophold. Han havde fået en hofteskade, der betød, at venstre ben var lidt kortere end det højre. Dette var årsagen til, at Carl herefter havde en haltende gang.

Alt i alt var det ganske let for folk i Silkeborg at identificere dette særprægede menneske, der gik alene omkring i byen. Men få vidste mere om ham, end at han var "den skæve eksistens" eller "bytossen" kaldet Skuffecarl.

Når Carl skulle over en vej, gik han, når der ikke umiddelbart var nogle biler tæt på. Han havde ikke den store forståelse for det med grønt og rødt, og hans langsomme gang betød, at der imens han var på vej over kørebanen kunne komme biler, der havde førerkørselsret. Carl måtte så række sin flade hånd frem for at signalere til bilisterne, at de skulle holde tilbage. På den måde opstod fortællingen om Carl som den skøre mand, der dirigerede trafikken i Østergadekrydset eller andre steder i byen. Én fortæller det således:

"Hvis jeg husker ret, var der bilkøer i begge retninger på Frederiksberggade efter en SIF-kamp, fordi Skuffe-Carl "dirigerede" trafikken oppe på toppen."

Dette citat samt en række andre citater, som jeg videregiver på de følgende sider, har jeg indsamlet fra facebookgruppen ”Lokalhistorie på FB. Silkeborg, som den så ud engang”.

Jeg stillede her flg. spørgsmål:

”**Skuffecarl**”. Jeg er ved at skrive en historie om en mand der hed Carl Juul. Han var udviklingshæmmet og boede i Silkeborg fra 1961, indtil han døde sidste år. Han boede på Vejlsøhus indtil 1986, herefter på botilbuddet Arendalsvej. Han gik meget rundt i byen, var let genkendelig pga. et stort hageparti, en trippende gang og en brummende stemme. Jeg har kendt ham gennem mit professionelle arbejdsliv. Jeg mangler nogle ”input” til min beskrivelse fra folk, der kan huske Carl fra bybilledet.

Jeg fik næsten 100 tilbagemeldinger. Et antal der viser, hvor kendt Carl har været i bybilledet.

På et tidspunkt i 1960erne var det almindeligt blandt mændene på Vejlsøhus at samle cigaretskodder og ryge dem i piberne. Ikke-rygerne kunne her tjene lidt ekstra til de i forvejen små lommepenge ved at samle skodder og sælge til rygerne. Carl var i en periode en af disse samlere:

” Kan specielt huske det der med at samle skodder, for han havde altid en lille cigar æske med som han samlede i.”

” Tidligere opholdt han sig meget på den gamle rutebilstation. Buschaufførerne tømte askebægre ud i en ”sandkasse”. Her samlede han skodder sammen og solgte dem til beboerne på Vejlsøhus.”

Når han gik fra Vejlsøhus ned i byen, skulle han ofte lige omkring banegården. Togene var tilsyneladende hans store interesse. Hvis der kom et lokomotiv ind, hev han lige sin lille lommebog frem for at notere mærke eller nummer, eller hvad det nu var.”

Nogle forvekslede Carl med en anden udviklingshæmmet mand, Hans hed han. Han var kendt i byen som ”vinkemanden”, da en af hans beskæftigelser var at iagttage trafikken og samtidig vinkende hilse på forbikørende, en aktivitet som Hans især praktiserede ved Horsensvej, eller for enden af Arendalsvej, da han flyttede derop. Men det var Hans, og ikke Carl. Sammenblandingen viser mig, at nogle i offentligheden - af gode grunde - kun kendte disse personer som ”bytusserne” og ikke som de hele og selvstændige personer, de var - og som vi professionelle havde mulighed for at lære dem at kende som.

En af de ting, der var med til at gøre Carl til ”tossen”, var hans brummende, uforståelige tale. Mange børn i kvarteret har ikke været helt trygge ved denne specielle mand, der gik rundt.

Et par eksempler:

” Husker Skuffe-Carl helt tilbage i 60erne. Han gik tit i vores gade/kvarter (Toldbodgade) og samlede cigaret skodder. Vi børn var ikke så trygge ved hans fremtoning.”

” Husker at os unger i Sydbyen (Ågade, Remstrupvej osv.) faktisk var lidt bange for ”Skuffe-Carl. ”Skuffe” gik rundt og brummede, og bankede på sin lomme... Det var lidt

skummelt syntes vi. ;-) Da Vejlshøhus lukkede, flyttede de jo så alle til Arendalsvej, og "Skuffe" gik rundt i kvarteret og gryntede videre... Det var lidt spøjst at flytte derop som halvvoksen og forklare ungerne, at han altså var ganske harmløs."

Når børnene var lidt ældre, kunne deres reaktion, når de mødte denne særprægede person, desværre i nogle tilfælde være af en anden karakter: Da han boede på Arendalsvej, oplevede vi pædagoger nogle gange, at han, når han kom hjem fra sine byture, var meget udskældende eller indadvendt, og at det varede timer, inden han blødte op. Nogen præcis forklaring var Carl ikke i stand til at give os, men han kunne tydeligt gøre os begribeligt, at det havde noget at gøre med nogle knægte, han havde mødt. Der var mennesker i Silkeborg, der havde behov for et oplagt og forsvarsløst mobbeoffer.

I øvrigt kan jeg her nævne, at den toniske stammen, som Carl led af, og som jo - som tidligere nævnt - er en psykisk betinget blokering, har den særlige egenskab, at hvis personen bliver tilstrækkelig ophidset, så forsvinder blokeringen.

Dette observerede jeg en gang, da han kom hjem efter at have været ude for en sådan mobning: "Jeg vil sgu ikke finde mig i at blive behandlet sådan af de forbandede knægte, de skulle meldes til politiet", rasede han. Der var ikke et eneste bogstav i disse to sætninger, som Carl var ved at snuble over.

Fodboldklubberne

Ret hurtigt efter at Carl var flyttet til Silkeborg, begyndte han at komme ofte på Silkeborg Stadion, der lå meget tæt på Vejlshøhus. Han kom først i fodboldklubben SIF, senere også i klubben B74 og senere igen, da han flyttede på Arendalsvej, også i Gødvad GIF. Det var ikke så meget fodboldspillet, der tiltrak Carl, men derimod den gode stemning, der var i klubhusene blandt spillerne:

"Jeg husker Skuffe-Carl fra fodboldkampe på Stadion i starten af 80'erne. Ofte kom han ind i omklædningsrummet efter en kamp, sad for enden af en bænk med en sodavand uden at sige noget. Ingen tog særlig notits af ham. Han hyggede sig bare, åbenbart."

"Når vi gik i omklædningsrummet på 1.sal efter træningen, fulgte Carl som regel med og satte sig, til vi var færdige. Han kommenterede alt, men sjældent med noget forståeligt."

"Han yndede at komme i Gødvad GIF's klubhus, først da det lå i kælderen på Dybkærskolen, men også siden da det flyttede til Gødvadhallen. Carl blev altid budt en kop kaffe, og det virkede til, at han nød stemningen og hyggen i klubben, ligesom han for os "gødvad-folk" var en hyggelig del af livet i klubben."

"Carl Juul kom meget på stadion, mens der endnu var atletik-træning dér. Han stod ofte ved vores opslagstavle i stadion-huset, og lod som om han skrev ting ned i sin lille lommebog."

”Carl var der altid når vi spillede, han stod på sidelinjen og kommenterede vores spil. Det var jo svært at forstå, hvad Carl sagde, men vi pjattede noget med ham. Det kunne han godt li. Han var en vældig rar fyr.”

Ofte har Carl bare iagttaget, hvad der foregik og nydt den gode stemning, men efterhånden som spillerne lærte ham at kende, inviterede de ham måske på en sodavand, øl eller en kop kaffe, hvorved Carl blev mere åben. Dem, der lærte Carl bedst at kende, fik også øje på hans humor:

”Efter træningen var der ofte taktikmøde i omklædningsrummet, hvor træner og spillere med krydser og boller på en tavle illustrerede taktikken i næste kamp. Nogle gange ville Carl lave lidt sjov og gik op til tavlen og gav sit besyv med. Til stor morskab for folk omkring ham. Og for ham selv. Faktisk var han en fremragende entertainer.”

Lis fortæller, at Carl blev fodboldholdets maskot:

”Han skulle være på stadion, når der var kamp, ellers tabte holdet. Og umagen betalte sig: Det var meget stort for Carl, da fodboldspillerne engang kom med en kagemand til Carls fødselsdag, vist nok til hans 50 års fødselsdag. Fødselsdage var jo ikke noget, man gjorde så meget ud af på afdelingen.”

Underhuset og Pub Nordkap

Der er sikkert mange forretningsdrivende i Silkeborg, der har haft oplevelser med Carl i årenes løb. Langt de fleste tog godt imod ham, på trods af at det kunne være vanskeligt at kommunikere med ham, og på trods af at Carls pengeforståelse ikke var særlig god. Men ikke alle havde den optimale forståelse og det nødvendige overskud til en person som Carl. Hvis de havde, fandt han hurtigt ud af det og blev ”stamkunde”.

”Han kom i mange år hos mine bedsteførelde, som havde gartnerbutik på Frederiksberggade 13 og fik bananer. Han var meget glad for min bedstemor, som altid gav sig tid til at snakke med ham”.

Her var Carl ikke anderledes end alle andre; vi kan jo alle bedst li’ at komme dér, hvor vi får en god behandling.

”Han købte altid kiks hos mine forældre i Nygades Døgnkiosk. Når han viste os, at han ikke havde flere penge i pung, og vi så gav ham kiks alligevel, blev han så glad.”

En helt særlig placering i Carls tilværelse fik Restaurant Underhuset, som var et af hans faste ”steder” i mange år - fra kort tid efter at han flyttede til Silkeborg til få år før sin død.

Restauratørerne Birthe og Henrik Jørgensen mener, at det var deres far, hotelejer E. Jørgensen, der etablerede det gode forhold til Carl i begyndelsen af 60erne:

”Carl gik jo rundt i byen og hilste på folk, og Carl var altid glad, når hans positive og venlige facon

blev gengældt. Man kunne jo ikke rigtig snakke med Carl, men alligevel lærte vi ham godt at kende. Det var mest lidt hen på formiddagen, at Carl kom ind. Og når han kom ind, skulle han altid lige først have styr på, hvem af os der var her og hilse på os alle sammen. Vi behøvede ikke at spørge om, hvad han skulle have, det vidste vi jo godt: en appelsinvand. Carl havde sin faste plads, og sad bare stille for sig selv og kiggede, som om han rigtig nød at komme ind og sidde i fred og ro og få et hvil. Jeg tror han følte sig tryk hos os. Nogle gange pjattede og grinede vi lidt sammen, når vi gik forbi ham. Selvom vi jo ikke rigtig kunne forstå, hvad han sagde. Det var altid hyggeligt at have besøg af Carl. Nogle gange havde han ikke penge nok til at betale, men vi vidste, at det ikke var af ond vilje, så vi aftalte, at det kunne vi bare ordne næste gang.

Langt de fleste vidste, hvem Skuffecarl var, og hilste på ham, når de gik forbi ham. Carl har betydet meget for Silkeborg. Hans vink og smil betød, at der altid var en god stemning omkring ham. Han er en af dem, der har været med til at udviske grænsen mellem, hvad der er normalt, og hvad der er unormalt. Og skabt en forståelse for, at vi ikke alle behøver være så regelrette for at kunne være en del af fællesskabet.”

Birthe og Henrik Jørgensen er også indehavere af Hotel Himmelbjerget, og det er måske en af grundene til, at Himmelbjerget var Carls foretrukne søndagsudflugtsmål. Også nogle af sine runde fødselsdage valgte Carl at fejre på Hotel Himmelbjerget. Den sidste da han fejrede sin 80-års dag.

Efter at Carl i 1986 flyttede på Arendalsvej, blev Pub Nordkap et af hans faste steder, bl.a fordi der kun var en lille kilometer til fods derop.

Indehaveren Allan Hede fortæller:

Når han kom om formiddagen, havde han sin madpakke i lommen, og så var det jo fint, at der var gratis kaffe her. Og nogle gange var der oven i købet flødeskum til at komme i kaffen, det synes Carl var vældigt. Lidt senere på dagen købte han sig en sodavand og engang imellem en øl. Hvis han havde bedt om en øl, og jeg var ved at finde en sodavand frem, protesterede han højlydt. Han vidste godt, hvad han ville have. Og så lavede han ofte det nummer med at slå sig på lommen, som om han ingen penge havde. Så fandt han måske en femmer i lommen, men det var jo ikke nok, og det vidste han godt. ”Nåe-nej”, sagde han så. Det morede ham vældigt, og det endte som regel med, at han fandt en halvtredser i sin pung.

Han kunne jo ikke snakke så meget, men han ville jo gerne i snak med os, så det var os, der skulle sige noget, og så kunne han nikke eller sige nogle få ord. Nogle gange pegede han ud ad vinduet. Det betød, at vi skulle snakke om vejret. Det gjorde vi så: ”Nej, hvor er det koldt i dag, Carl”, sagde jeg f.eks. ”U-ha ja”, sagde Carl så.

Han nød at sidde lidt bagved og iagttage livet i Pub Nordkap, f.eks. hvis nogen spillede billard. Og nogle gange var der jo nogle af de andre gæster, der

gav Carl en sodavand, det synes han var vældig hyggeligt. Her hos os har vi en kalender, hvor vi har noteret de faste gæsters fødselsdag. Carl var også noteret i kalenderen under 20. august. Det var rigtig fornøjeligt, når vi fejrede Carls fødselsdag.

Det var lidt Carls andet hjem her. Alle kendte Carl, og han følte sig godt tilpas her. Ellers var han vel ikke kommet her gennem mere end 20 år.”

Det var ikke kun på grund af den korte afstand, at Carl holdt af at komme der.

Botilbuddet Arendalsvej

I midten af 80'erne blev det besluttet at afvikle Vejlsøhus. Bygningerne var nedslidte og svarede ikke til den nye tids krav om boliger for udviklingshæmmede, og institutionen matchede ikke tidens målsætning om boligmæssig integration i lokalmiljøet, som kom i kølvandet på åndsvageforsorgens udlægning fra staten til amterne i 1980. I stedet for Vejlsøhus blev der opført en række pensionater og bofællesskaber, herunder pensionatet på Arendalsvej, som blev indviet i sommeren 1986 med plads til 14 beboere. Carl var en af de første indflyttere. Efter 25 år på Vejlsøhus blev Pensionatet Arendalsvej, senere kaldet Botilbuddet Arendalsvej, hans hjem i de følgende næsten 27 år. Carl var nu 57 år gammel.

Lis fortæller, at Carls stærke tilknytning til fodboldklubben SIF betød, at medarbejderne på Vejlsøhus var noget betænkelige ved hans forestående flytning til Arendalsvej, der jo ville gøre denne tilknytning langt mere besværlig - af afstandsmæssige grunde. Den bekymring behøvede medarbejderne ikke at have haft. For det første var der også en fodboldklub i Gødvad, og for det andet går der jo bybus fra Arendalsvej og ned til byen, herunder til Stadion. Når Lis tænker over de flytninger, Carl som voksen var udsat for, må hun konkludere, at hverken skift af fysiske rammer eller savnet af tidligere muligheder betød nævneværdigt meget for ham. Alfa og omega var, om Carl havde forstående medarbejdere omkring sig. Hvis det var tilfældet, fandt han sig hurtigt til rette det nye sted og gik snart i gang med at udforske de nye omgivelser.

Carl flyttede ind i en lejlighed, der sammen med to andre lejligheder udgjorde den lille afdeling, der hed "Lejlighederne". Lejligheden delte han med en lidt ældre kvinde. Dette var i begyndelsen ikke en ubetinget succes. I modsætning til hvad der var tilfældet på afdelingen på Vejlsøhus, skulle beboerne her jo være "alene

hjemme”, dvs. uden medarbejdere indenfor synsfeltet, flere timer i løbet af dagen.

”Men senere blev det meget bedre. Hun havde en udpræget husmoderrolle og serverede kaffe og puslede i det hele taget meget omkring Carl. Det havde han det rigtig fint med. Men han viste i øvrigt ingen følelser for damen. Carl var jo ikke den, der involverede sig i de andre”, fortæller Bodil¹⁵.

---

¹⁵ Bodil Tullberg. Pædagog i Botilbuddet Arendalsvej i ca 20 år

*”Lejlighederne”,
Botilbuddet Arendalsvej*

I 1996 døde kvinden, og en anden kvinde flyttede ind til Carl. Også dette boligfællesskab forløb tilfredsstillende for begge parter.

Et boligfællesskab med en tredje kvinde viste sig at være mindre heldigt. Hun var meget socialt handicappet og kunne være omkringfarende og skrigende. Carl havde det meget svært med bofællen, især om natten når hun var urolig og skrigende. Carl kunne så stå op og skælde hende ud, hvilket blot resulterede i, at hun blev endnu mere urolig.

I betragtning af at der sammenlignet med tidligere var stor respekt for de udviklingshæmmede, kan det synes respektløst, at nogle, herunder Carl, blev henvist til at dele lejlighed med personer, som de ikke selv havde valgt at bo sammen med. Det vil selv ikke-handicappede vel oftest finde både uoverkommeligt og urimeligt. Mange udviklingshæmmede, f.eks. Carl, havde ofte nok at gøre med at manøvrere i forhold til deres eget handicap. At de samtidig skulle manøvrere boligfællesskabsmæssigt i forhold til et andet handicappet menneske kunne derfor være et umuligt krav.

Når jeg ser problemstillingen fra botilbuddenes side, ved jeg, at det ofte er meget vanskeligt at få bosammensætnings-kabalen til at gå op. Alle bo-pladser skal jo være udfyldt af hensyn til tilbuddets økonomi, og det kan være vanskeligt på forhånd at afgøre, hvem der har fornøjelse af at bo sammen... og hvem der ikke har. Heldigvis for Carl formåede han at give udtryk for sin utilfredshed med ordningen, og trods en vis langsommelighed fra systemets side blev bolig-fællesskabet med den pågældende kvinde ophævet.

Den fjerde bofælle Carl fik, var en ældre herre, Ingvard, som Carl havde boet sammen med på Vejsøhus. I øvrigt havde de to kendt hinanden helt fra Brejning-tiden. De var hver især enspændere. Så deres bofællesskab kan bedre karakteriseres som ”ved siden af hinanden” end ”sammen”. For de havde og lavede ikke

noget sammen. Men de respekterede og accepterede hinanden, og den periode, hvor de boede sammen, blev derfor en god og tryk periode for Carl.

Det at komme ud og se og opleve verden omkring sig var stadig af stor betydning for Carl. Det være sig på de udflugter, medarbejderne tilbød ham, eller på de ture, han selv tog på. Han tog ofte bussen ned til centrum, hvor han besøgte damen på Østergade, tog på stadion, gik ned til havnen eller blot rundt i byen. Indimellem satte han sig ned og nød det pulserende liv og gik måske ind og købte sig en kop kakao, kaffe, eller en sodavand på et af sine "stamsteder". Bodil beskriver ham således:

"Han virkede som et harmonisk og glad menneske, der nød det, han så, og de mennesker han traf, både når han sad og kiggede, når vi kørte en tur, eller når han selv tog rundt i byen."

Carl blev efterhånden mere og mere deltagende i de fælles praktiske gøremål, som f.eks. borddækning. Tøjvask og badeværelsesrengøring klarede han nu næsten selvstændigt.

Han arbejdede på aktivitetscentrene, først på Lillehøjvej, senere på Viborgvej, hvor han nød selv at kunne vælge, hvilke aktiviteter han ønskede at deltage i. Carl gik bare selv i gang, når det passede ham. Hans stolte, selvstændige og tilfredse personlighed blev mere og mere tydelig.

Men Carls stammen var uformindsket. Dog var det lettere for ham at få ordene frem, hvis pædagogen signalerede ro og god tid. Men generelt set betød hans talevanskeligheder store problemer med at kommunikere med andre. På grund af dette - og muligvis af andre grunde - kunne/ønskede Carl aldrig rigtig at snakke med

andre om dybere anliggender, f.eks. om hvordan hans liv havde formet sig.

Når der kom en ny medarbejder, det være sig en pædagog, vikar eller studerende, var Carl tydelig til at gøre opmærksom på, at han var træt af, at en ny nu igen skulle ind i hans liv. F.eks. med et: "Gå med dig. Ikke en ny igen".

Som ny medarbejder har man ofte lyst til med det samme at vise sine pædagogiske kvaliteter. Men Carls tilgang til nye medarbejdere viste tydeligt, i hvor høj grad pædagogisk kvalitet hænger sammen med det at være ydmyg og at give sig tid til at lære den person, man står overfor, grundigt at kende, inden man "iværksætter sine pædagogiske handleplaner".

Forskellen på at være ny eller gammel medarbejder kom tydelig frem i kommunikationen med Carl.

En "samtale" med ham foregik oftest ved, at han fik fremstillet et stikord, og at medarbejderen så via sin baggrundsviden om Carl sammen med ham forsøgte at finde frem til, hvad det var, han havde på sinde. Det kunne tage lang tid, før nye medarbejdere var udlært i den disciplin. Carl blev sur eller indelukket, når der var medarbejdere omkring ham, der ofte "gættede forkert". Hvilket jo især kunne ske for nye medarbejdere. Omvendt var han altid glad for medarbejdere, når han oplevede, at kommunikationen fungerede, dvs. når han havde lært dem at kende, og - ikke mindst - når de havde lært ham at kende. For så mærkede han respekten og følte tryk. Og så blev der lukket op for sækken med humor og ironi, der oftest gjorde det til en farverig oplevelse at være sammen med Carl.

Ofte var det et stort savn for Carl, når nogle af de medarbejdere, han følte sig tryk ved, forsvandt ud af hans liv. Bodil fortæller således:

”Jeg har været gennemgående i Carls liv i ca. 20 år på Arendalsvej. Han var altid træt af, når nogen af de medarbejdere, han kendte godt, rejste. ”Det gør du da ikke”, sagde han til mig, når nogen skulle rejse. Da Carl så skulle flytte på ældreafsnittet, drillede jeg ham lidt og sagde til ham ”Det gør du da vel ikke, Carl?”. Han var ved at knække sammen af grin. Carl kunne godt li’ det der ping-pong sjov. Han kunne gå og grine og klukle i lang tid efter.

Serviceleven (1998), med dens grundidé om støtte i egen bolig som afløser for en institutionstilværelse, syntes perfekt for Carl: Han var et menneske, der havde brug for støtte til husførelse, økonomi, personlig hygiejne og til, at der blev arrangeret oplevelser ud over dem, han selv formåede at skabe. Og det var dejligt for Carl, at der var medarbejdere, der havde tid til at bekymre sig om ham og være sammen med ham på hans præmisser.

Men samtidig var han et selvstændigt menneske, der ikke brød sig om pædagogisk omklamring: Han nød at leve sit eget liv. Som silkeborgenser.

Carls humor

Kirsten¹⁶ var en gang lige kommet tilbage efter 3 ugers ferie. Det var hårdt for Carl, når nogen af dem, der virkelig kendte ham, var væk i længere tid. Vi kunne mærke det ved, at han så snakkede meget om dem: ”Hvad mon hun laver?” eller ”Det er vel nok en lang ferie hun ta’r sig!”. Da så Kirsten var tilbage, jokede Carl noget med hende om, at han ville låse hoveddøren, så hun ikke kunne stikke af igen. Men lidt senere tilføjede han: ”Nåe.. nej, det hjælper jo ikke... for så kan du jo bare gå ud af terrassedøren” (den kunne nemlig ikke låses indefra). Hvilken humor!

Faktisk er hans humor vanskelig at beskrive. F.eks. husker jeg hans bemærkning, da jeg en morgen bankede på og lukkede døren op for at sige godmorgen: ”Nåeee, er det en grønlander, der kommer i dag?” (Jeg havde en kraftig polaragtig sweater på). Det var ikke kun selve bemærkningen, men også overrumplingen, måden, han kom med den på og hans utrolig humoristiske grimasser og kropssprog, der gjorde det så fantastisk morsomt. Og hans glimt i øjet. Han kunne lægge medarbejderne fuldstændig ned - af grin.

Når Carl spiste, spildte han til tider på sit tøj, og han var ikke altid lige omhyggelig med sin personlige hygiejne. Trods ihærdige pædagogiske forsøg var det aldrig lykkedes at lære ham at klare disse ting med den nødvendige omhu. Vi syntes, det var vigtigt for Carl, at hans handicap ikke blev ”forstærket” af dårlig hygiejne og sjusket påklædning, når han befandt sig i det offentlige rum, så derfor havde vi en aftale med ham om, at vi hver morgen hjalp ham med disse ting, så han kunne tage af sted renvasket, nybarberet og i rent tøj.

---

¹⁶ Kirsten Nilsson. Pædagog i Botilbuddet Arendalsvej i ca 17 år

En af grundene til, at Carl var med på aftalen, var, at han syntes at dette kvarter om morgenen - alene med en medarbejder - var rigtig hyggeligt. Der var tid og ro til lidt fest og ballade.

”*Godaften Thorkild*”, sagde han en morgen, da jeg kom. Så var stilen lagt: ”*Nå nej, Thorkild, det er jo morgen*”. Det næste eksempel på stilen var, da jeg sagde til ham, at han skulle tage sit gebis ud, så vi kunne få det børstet, hvorefter han straks hev fat i gulvskrubben, der stod ved siden af håndvasken. Eller når han var ved at tage blusen på og lod den blive siddende omkring hovedet: ”*Hva’ søren Thorkild, er der ingen hul i?*” Eller når vi var kommet til barberingen med el-shaveren, og Carl lige nåede at snuppe shaveren, inden jeg tog den: ”*I dag er det vist din tur til at blive barberet!*” (jeg havde fuldskæg). Det var ikke let at lade være med at køre med på Carls sjov og pjat. Faktisk var det utrolig morsomt .

Carl kaldte mig i øvrigt konsekvent for Thorkild, selvom jeg hedder Torben. Ikke fordi han ikke vidste bedre, eller fordi han ikke kunne udtale mit navn. Men hvorfor skulle man nøjes med at sige Torben, når Thorkild (udtalt med dybt, langt o) er et meget smukkere navn.

Krig og utryghed

Hver aften efter aftensmad holdt vi pædagoger 25 minutters pause. Den foregik i en anden bygning og sammen med pædagogerne fra de andre afdelinger. Aftalen med beboerne var, at de kunne hente os, hvis de havde brug for os. Det benyttede Carl sig nu ikke så meget af, det havde han ikke brug for.

Men den 7. oktober 2001 kom han. Han havde set i TV nyhederne, at USA som reaktion på angrebet på World Trade Center i New York havde startet en invasion og et angreb med bombefly i Afghanistan.

”*De skal flyve hjem igen!*” sagde han.

Jeg ville forklare ham, hvad anledningen til angrebet var, men det var han godt klar over. 11. september var ikke forbigået hans stærke opmærksomhed på den slags. Jeg prøvede også at fremføre det synspunkt, at det jo var langt fra Danmark, og at der jo var fred i Danmark. Men det virkede heller ikke. For Carl var ikke noget barn. Han var en voksen, der havde sine egne erfaringer og sin egen frygt. Tv-billederne gjorde ham utryg. I de følgende dage tog han det op med alle de pædagoger, der var på arbejde hos ham.

”Ved du, at der er krig?”, spurgte han dem om.

Kirsten skrev i dagbogen:

”*Jeg tror det er vigtigt, at vi snakker med Carl om, hvad der sker. For han følger jo med.*”

Det interessante i Kirstens lille notat er, at hun egentlig blot pointerer, at Carl på dette område ikke adskilte sig fra alle os andre. Vi havde jo også i den situation behov for at snakke med hinanden om terror, krig og vore bekymringer.

Egentlig virkede den bekymring, som Carl udviste, større end den, vi andre havde. Men hvor havde Carl egentlig sin frygt og sine erfaringer fra?

Vi vidste det ikke, og Carl hverken kunne eller ville snakke om det. Vi oplevede det hver gang, han hørte et jagerfly, hver gang han så krigs- eller soldaterbilleder i fjernsynet, eller når der blev talt om tyskere. Carl reagerede i sådanne situationer med en blanding af aggression og ængstelse og på en måde, som virkede traumatisk.

De fleste af de pædagoger, som jeg har været i kontakt med, og som har kendt Carl i kortere eller længere tid, efter at han som 31-årig flyttede til Silkeborg, har oplevet det.

Vi vidste, at Carl havde boet på et børnehjem under 2. Verdenskrig, og vi vidste, at der på mange institutioner boede tyske soldater under krigen. Vi tænkte, at der kunne være en sammenhæng.

I forbindelse med den research, jeg har lavet til denne bog, er jeg måske kommet lidt tættere på svaret.

Børnehjemmet Toftegård, hvor Carl som teenager boede under krigen, ligger på Vantinge Mark ved Ringe.

Axel Kristensen¹⁷ fra Vantinge var en stor dreng under krigen. Hans far var sognefoged, hvorfor han - og Axel - havde god føling med, hvad der foregik i sognet. Axel fortæller, at han ikke mener, der boede tyske soldater på Toftegård under krigen. Imidlertid beretter han om et par episoder, der påvirkede snakken og stemningen i sognet, herunder på Børnehjemmet Toftegård.

På en bakketop på Vantinge Mark, tæt ved Toftegård, var der under krigen en tysk lyttepost, bemandet af syv tyske soldater. Lytteposter blev af tyskerne brugt til at registrere fjendtlige fly og deres kurs. På et tidspunkt i 1943-44 blev lytteposten angrebet af

danske modstandsfolk med den hensigt at sprænge den i luften. Men modstandsfolkene blev overrasket af de tyske soldater og måtte flygte over hals og hoved. Et par dage senere fandt nogle af drengene på Toftegård en maskinpistol i noget buskads på Toftegård. En af de flygtende modstandsfolk havde åbenbart valgt - i flugten - af skille sig af med pistolen. Drengene afleverede våbnet til forstanderen, som kontaktede sognefogeden.

Den anden episode handler om et engelsk bombe-fly, der - sandsynligvis under flugt - så sig nødsaget til at lette vægten, ved at smide bombelasten. Dette skete ved Vantinge, og to af bomberne sprængtes, hvilket resulterede i et chokerende brag, rystelser i huse-ne og vinduer, der splintredes i flere kilometers omkreds.

De to episoder, som Axel Kristensen fortæller om, siger ikke noget eksakt i forhold til mit spørgsmål om, hvorfor krig og tyskere fyldte så meget i Carls bevidsthed livet igennem. Men begge historierne giver anledning til spørgsmål og gisninger: Hvor aktive og synlige har de tyske soldater været i området? Hvordan har stemningen i området været? Har de flygtende modstandsfolk gemt sig på børnehjemmet? Var Carl med til at finde våbnet på Toftegård? Hvordan har snakken blandt drengene på børnehjemmet været? Hvordan har de voksne talt med drengene om krigen og tyskerne.

Og på hvilken måde har Carl forstået det, der skete og det, der blev sagt.

Hvad der næsten er sikkert: Carl fik ikke senere i livet mulighed for at bearbejde sine oplevelser. Den manglende overlevering og hans sproglige vanskeligheder forhindrede det.

---

¹⁷ Via Ringe lokalhistoriske Arkiv, kom jeg i kontakt med Søren Kristensen fra Vantinge, der videregav sin far, Axel Kristensens oplysninger til mig.

Carls forhold til tid

Hvis man befinder sig ved busstoppestedet ved Østergadekrydset med det formål at tage med 5'eren, så tager man sædvanligvis med 5'eren, når den kommer.

Men sådan var det ikke nødvendigvis for Carl. Busstoppestedet er anlagt med en bænk, hvor man udover at vente på bussen kan sidde og betragte det hektiske og pulserende liv i byens absolutte centrum. Når Carl havde afsluttet sin vandring rundt i byen, gik han ned og satte sig på denne bænk. Men det betød ikke nødvendigvis, at han tog den førstkommende 5'er. Måske var det simpelt hen så dejligt og interessant at sidde her, at Carl blot lod den køre. For der kom jo altid en 5'er igen en halv time senere.

For at være rigtig påklædt betød det meget for ham, at han havde sit armbåndsur på. Det var også vigtigt for ham, at uret gik. Hvis det ikke gik, bad han os hjælpe ham med at få købt et nyt batteri. Jeg tror, at det at bære ur for Carl havde stor sammenhæng med det at have værdighed. For faktisk er jeg i tvivl om, hvorvidt uret for ham havde nogen funktion i forhold til det at vide, hvad klokken er. Jeg tror, Carl orienterede sig i tiden på andre måder. F.eks. ved at være opmærksom på hvornår det blev lyst, hvornår det blev mørkt eller blot ved at have fornemmelse for hvor lang tid, der var forløbet.

Carl var som regel hjemme til aftensmaden. Hvis han blev lidt forsinket, havde han det fint med, at vi bare lod en portion stå på en tallerken til ham.

Carls forhold til tid var ikke et problem for ham. Det kunne det derimod godt være for os pædagoger. Jeg husker en aften, hvor han ikke var kommet hjem to timer efter det tidspunkt, hvor han som regel senest plejede at være hjemme. Det var højst usædvanligt. Jeg havde jo ansvaret for hans ve og vel. Der kunne jo være sket ham

noget. Jeg blev nervøs. Jeg gik lidt rundt i kvarteret og var nede ved 5'erens endestation og kigge. Men jeg fandt ikke Carl. Hvornår skulle jeg slå alarm og ringe til politiet og efterlyse ham?

Det var på det tidspunkt om aftenen, hvor 5'eren kun kørte én gang i timen, og Carl var med den næste bus hjem, glad og i godt humør. Han havde sikkert blot siddet ekstra længe på bænken ved Østergadekrydset og nydt livet. Eller havde nydt det et andet sted.

Hvis Carl havde været min 10-årige søn, havde jeg nok sagt noget i retning af: *"Hvad bilder du dig ind, jeg har været meget nervøs for dig"*. Men sådan sagde jeg ikke til Carl. For sådan siger man ikke til et voksent, selvstændigt menneske, der har sit eget liv og et forhold til tid, der ikke er forkert, men blot anderledes end ens eget.

Der er vel i ethvert erhverv situationer, hvor man må tage en dyb indånding. Så jeg sagde blot: *"Hej Carl, dejligt at se dig. Har du haft en god dag? Der er aftensmad til dig i varmeskabet."*

Men jeg havde brug for at fortælle episoden til kollegerne og sammen med dem reflektere over den, inden jeg gik hjem.

Ensomheden

Når det var sommer og sol, var Carl ”ude i verden”, ude og opleve livet i byen.

Men så var der jo også de lange vinterdage, hvor det var for mørkt og gråt til at komme ud eller sommerdagene med heldagsregn. Hvad med dem? Det var ingen sag, hvis en pædagog havde tid til at køre på en lille udflugt et eller andet sted hen, men Carl havde jo kun ”alene - pædagogtid” i gennemsnit et par timer om dagen. Så på sådanne dage sad Carl mest alene i en stol på sit værelse. Måske var Ingvard også hjemme i lejligheden. Men han sad sikkert også alene i sit værelse. Hvorfor sad de så ikke sammen i deres fælles stue, kunne man spørge. Jeg tror, det var fordi de begge foretrak at være alene, eller måske fordi ingen af dem magtede at være sammen og lave noget sammen. Eller begge dele, for det er to sider af samme sag.

Så sad Carl måske i sin stol og hørte radio. Sikker ikke fordi han hørte så meget efter, hvad der var i radioen, men fordi en radio, der går, er lidt ligesom at have selskab - uforpligtende selskab vel at mærke.

Eller måske sad han og så lidt fjernsyn eller kiggede i en af sine bøger. Han havde bøger om kirker, landskaber, broer, slotte eller købstæder i Danmark og om sommerfugle, dyr, fugle og fisk. Det var bøger med mange billeder i. Carl kunne få lang tid til at gå med at kigge i disse bøger.

Carls liv var et ensomt liv. Men der kom ingen pylren fra ham, for sådan havde hans liv vel altid været.

Og han havde fundet sine ting at udfylde det med.

Juleaften

December betyder småkager, juleslik, risengrød, gløgg og andre gode sager. Og det kunne som regel holde humøret oppe hos Carl, selvom december jo også var måneden, hvor blæst, regn, sne, slud eller det allerværste, isslag, kunne forhindre Carl i de daglige ture til Pub Nordkap eller med 5'eren ned i byen.

Et lille dagbogsnotat antyder dette julehumør:

”Carl i superhumør. Har gået rundt og nynnnet ”Højt fra træets grønne top” hele dagen.”

Juleaften var en særlig begivenhed for Carl. Det glade lys i hans øjne var tydeligt, og han var på sådan en aften i særlig grad klar til sjov og ballade og muntre bemærkninger. Men der var også en helt anden ting, vi mærkede på sådan en aften: Forlegenhed.

Carl sad aldrig helt fremme i rampelyset, han ville altid helst blive lidt i baggrunden, på en stol i et lidt fjernt hjørne, som iagttageren, der så en gang imellem kunne falde ind med de små sjove bemærkninger. Når vi dansede om juletræet, var det ikke med et fremadrettet nysgerrigt blik mod alt det spændende på træet, men med et lidt forlegent blik, oftest vendt lidt nedad og kun engang imellem vovende sig op for at ”stjæle” nogle indtryk af træet og af os andre. Det samme var tilfældet, når Carl fik gaver: De blev stille og roligt pakket ud med et par sjove bemærkninger undervejs, om hvad det mon kunne være. Når så den nye sweater eller den nye bog, eller hvad det nu var, kom til syne, og Carl havde konstateret hvad det var, blev papiret hurtigt foldet sammen om gaven igen og lagt på bordet ved siden af, i håb om at opmærksomheden ville forsvinde, at en anden ville blive midtpunkt. For ellers ville situationen blive lidt for følelsesladet og intim for Carl.

Måske havde nogle episoder og forhold i hans liv givet ham den erfaring, at det nogle gange er bedst ikke at vove sig for langt frem på scenen.

Det var ikke fordi, han ikke var glad for det, han fik, især når der var bøger med billeder i. F.eks. fik han et år en bog om Den gamle By i Århus med mange flotte billeder i. Den blev studeret grundigt. Men først når juleaftensfesten var slut, og han var alene.

I mange år var en lille kalenderlommebog den tilbagevendende julegave fra Ebba. Den var Carl meget glad for, ikke mindst på grund af siderne med alverdens nationalitetsflag og kort over kontinenterne. Med denne lommebog og Carls globus som hjælpemidler kunne vi få mange gode samtaler om den jord, vi lever på. Hvor ligger Irak, hvor der er krig? Hvor ligger Indonesien, hvor der er jordskælv? Eller hvor ligger Australien, hvor Ellen var på ferie? Et andet eksempel fandt jeg i dagbogen:

” Havde besøg af foddamen i eftermiddags, som fortalte, at hun skulle til Paris i morgen. Det var Carl meget interesseret i og fandt sin lommebog frem og skulle lige være sikker på, hvor det var henne. Der blev sat et stort kryds ved Frankrig”.

På ferie ved Vesterhavet.

Ture med medarbejderne

For Carl var det at kigge i sine bøger en slags erstatning for at opleve tingene rigtigt. Men når vi pædagoger kunne tilbyde tid til sammen med Carl at opleve i virkeligheden, var det naturligvis endnu bedre. Det kunne være ture i omegnen f.eks. til Himmelbjerget eller til Café Christoffer Krabbe i Kjellerup, og gerne med kaffe eller frokost.

Men også lidt længere udflugter blev der tid til: Ture til Gl. Estrup, Givskud Løvepark, Kattegatcentret, Billund Lufthavn, Den gamle By,

Vesterhavet for at nævne nogle stykker. Hvor som helst og når som helst. Carl var altid klar til en tur. Jo flere oplevelser - jo bedre.

Det spanske flag og Mallorca var tydelig markeret i lommebogen. ”Jeg vil gerne snart på ferie dernede igen”, sagde Carl ofte. Gode begivenheder husker man.

Desværre kunne der ikke blive til flere udlandsture til Carl, da han blev folkepensionist, for hans økonomiske grundlag var nu alene en folkepension, mod tidligere den noget højere førtidspension. De personalemæssige ressourcer var også for nedadgående, så den slags luksus var der i 00'erne dårligere mulighed for end tidligere. Men Carl havde sine minder fra Mallorca, Gardasøen og Grækenland.

Og indenlandske ture var også dejlige, mente Carl. I begyndelsen af 00'erne tog vi (7 beboere og 4 medarbejdere) hvert år på en samlet sommerferietur af en uges varighed.

Da vi et år på et beboermøde skulle snakke om, hvor vi skulle tage hen, kom det prompte fra Carl: Bornholm. Og da de andre ikke havde andre forslag, blev Bornholm destinationen.

Jeg fandt senere ud af, at Carls hurtige svar hang sammen med, at han i 1960'erne havde været med Vejsløhus på en tur til Bornholm. Han havde åbenbart også nogle gode minder herfra, og ville gerne opleve øen igen. Vi fik turen planlagt og besluttede, at vi selv ville køre til Bornholm i vores røde minibus. Et par af beboerne foretrak forsædet ved siden af føreren, så det skiftedes de til. Carl var en af dem.

Jeg kan dårligt forestille mig et mere livsglad udtryk, end det Carl havde i øjnene, når han sad på forsædet i minibussen, med gode kendte medarbejdere omkring sig, mens vi kørte gennem og forbi denne perlerække af oplevelser: Ned gennem Jylland, tværs over Fyn og Sjælland og til Sverige, undervejs over fire imponerende broer, færge fra Ystad til Rønne, og videre frem til en smuk beliggende sommerbolig midt på Solskinsøen i dejligt sommervejr.

Det blev en supergod ferie for Carl.

Eftersom der i gruppen var beboere, der havde svært ved at være sammen med hinanden eller havde forskellige interesser, planlagde vi oftest ferieture i mindre grupper.

Et år var jeg sammen med Carl og Ingvar samt en mandlig pædagogkollega på en firedages tur til et feriecenter ved Middelfart. ”Det bliver en rigtig herretur”, sagde Carl med sin sans for at se det særlige i enhver sammenhæng.

Centret består af over 100 feriehuse, som enten er identiske eller ligner hinanden meget. Imellem husene er der store fællesområder, f.eks. legepladser, bålpladser og sågar en lille dyrepark med geder og kaniner. Her var så meget nyt, man kunne gå rundt og kigge på og opleve. Carl nød det. Vi havde givet ham en lille seddel, som han kunne have i lommen, hvor vores husnummer - 74 - var skrevet, så kunne han kigge på den eller spørge nogen om vej, hvis han ikke kunne finde tilbage. Men den seddel fik han ikke brug for, og det vidste vi egentlig godt. Men vi havde jo bare givet ham den for en sikkerheds skyld.

Vi havde meget varmt sommervejr på turen, og en af dagene tilbragte vi på et par skyggefulde bænke ved havnen i Middelfart med kold cola, kaffe og is.

Vi havde udsigt til begge Lillebæltsbroer på en gang, hvilket i sig selv var fantastisk efter Carls mening. Igen gik det ud på en eneste ting: At nyde nuet.

Ærgerligt at vi ikke har et godt billede herfra. Men det er der en årsag til. Hvis vi lagde an til at tage et billede, holdt Carl en arm op foran ansigtet: Forlegenhed. Ikke for meget opmærksomhed om min person, tak!

Derfor eksisterer der ikke mange billeder af Carl.

Der er den fordel ved at være på ferietur i et feriehus frem for

at være derhjemme, hvor maden tilberedes i et centralt køkken, at man har større indflydelse på, hvad der skal på menuen, når der skal laves aftensmad. Og kriteriet for Carl, med kun én protese (overmunden) som oveni købet ikke sad alt for godt (han ville ikke ha en ny – ”nej-nej, nej-nej”) var først og fremmest, at maden kunne tygges. Medister med rødkål og fiskefileter med kartofler og persillesovs var et par af menuerne på denne tur.

Og hvor var det hyggeligt at lave det sammen, syntes vi alle. For Carl var ferieture også anderledes end hverdagen på den måde, at det var de samme medarbejdere, der var der hele tiden, og ikke som derhjemme, hvor der ofte var 2 eller 3 forskellige i løbet af en dag og 10-15 forskellige i løbet af en uge. ”Hvor er det dejligt, at I er her hele tiden”, sagde Carl.

Vi brugte en af dagene til en udflugt til København. Ebba var død året forinden, og Carl var nu for gammel til selv at klare turen derover. Derfor tog vi en endagstur til København for at besøge Jens og Gertrud, som havde lavet en bedre frokost til os. Efterfølgende tog Jens os med på en eftermiddagsudflugt. Vi tog med bus 1A fra Hvidovre, hvor Jens og Gertrud bor. Og det er i sig selv interessant at køre med en 1A'er i København, når man ellers kun kører med 5'eren i Silkeborg.

Vi tog ned til Nyhavn og tog her med på en kanalrundfart. Igen bemærkede jeg Carls attitude: At nyde nuet. Efter turen var der kaffe og is hos Jens og Gertrud, inden vi kørte tilbage mod Middelfart.

Da ferien i Middelfart sluttede, og vi var på vej hjemad, besluttede vi at køre ind omkring Brejning og se på de bygninger, der engang udgjorde Den Kellerske Anstalt, hvor både Ingvard og Carl havde boet 45 år forinden. Ingvard syntes, det var interessant at fortælle os om, hvor han havde boet og arbejdet. Men Carl sagde ikke rigtig noget. Han syntes, vi skulle køre videre.

Kirstens beskrivelse

Kirsten var i mange år Carls kontaktpædagog og en af dem, der lærte ham bedst at kende og kom tættest på ham. Hun husker ham på denne måde:

” Carl var en enspænder. Han klarede tilværelsen på sin egen kejtede måde. Han tog bussen ned i byen og gik omkring, købte slik og var en tur på Underhuset. Han virkede tilfreds. Og han fulgte med i, hvad der skete omkring ham. Sad hver eftermiddag med Midtjyllands Avis, han kunne godt nok ikke læse, tror jeg ikke, men billederne kan man jo også få meget ud af. Den 11. september 2001 kom han om eftermiddagen ind i lejligheden ved siden af og hentede mig, jeg skulle med ind og se det frygtelige, som han sad og så i TV. Han var forfærdet, på en ganske naturlig måde, i forhold til det der vitterlig skete. Han kunne godt li' at sidde og kigge i bøger med billeder, især billeder om byer og landskaber fra Danmark og andre steder i verden. Og han var en samler, barometre ikke mindst, men de skulle ikke hænges op, de skulle ind i skabet eller ned i skufferne. Det fungerede godt, da han boede sammen med Lilly. Hun var omsorgsfuld overfor ham. Men Carl virkede ikke følelsesmæssig berørt, da hun døde. Carl viste aldrig følelser. Ikke på dén måde. Men en gang vi besøgte Vejlsøhus, mange år efter at han havde boet der, udbrød han: ”Jamen her er jo blevet malet”. Han opdagede altid forandringer. Og ligeledes kunne han, når vi var på tur, helt poetisk udbryde: ”Hvor er her smukt”. Hans humor var uovertruffen, f.eks. om morgenen når han lagde an

til morgengymnastik á la kaptajn Jespersen, så var han ved at flække af grin.

En gang var jeg på et museum med ham, hvor der var udstillet redskaber fra gamle dage, han var helt væk i at se på tingene, f.eks. på en gammel le. Da var han først i 70'erne. Det var sikkert første gang han har været på sådan et museum.

Og hvor var det flot, at han selv tog toget til og fra København. Han var meget stolt men også lettet, når jeg hentede ham på Skanderborg Station.

Vi var på tur til Bornholm i 2002 og skulle fejre hans fødselsdag her. Carl bestemte, at vi skulle have pandekager (han var vild med pandekager), og jeg fandt en restaurant i Gudhjem, hvor vi kunne få pandekager.

Vejret var perfekt, vi kunne sidde udendørs. Det blev en af de situationer, hvor Carls enorme livsglæde kom til udtryk: Han var en stor jubelsol. Og det smittede.

Vi så ofte denne glæde, selv over små ting kunne Carl glæde sig meget. Men det modsatte humør så vi også, når han var gal og skældte ud, ikke på os medarbejdere og ikke på de andre beboere, men bare sådan ud i luften.

Det var oftest, når nogen havde drillet ham.

Men det er Carls glæde ved små ting og ved livet i det hele taget, jeg vil huske ham for.

Mødet med den biologiske familie

Den 20. juli 2003 modtog Carl et brev fra slægtsforsker Johanne Andersen:

Vi skriver til dig, fordi vi er gået i gang med at lave en slægtsbog. Såfremt du er den person vi regner med, har vi fundet frem til, at du er født 20.08 1929 på sygehuset i Nakskov og døbt i Løjtofte Kirke på Lolland.

Vi har fået fortalt at du blev bortadopteret som ganske lille, fordi din mor døde, da du var 11 dage gammel.

Vi håber du vil ringe eller skrive og fortælle lidt om dig selv, om du har familie eller om du er alene.

Vi kan fortælle, at vi er omkring år 1700 med de ældste slægtled.

Din far og min mand er granfætre.

Venlig hilsen

Johanne Andersen

Carls daværende kontaktpædagog tog fat i sagen, og snart var der kontakt til Carls to ældre helsøskende, Grethe og Morten og nogle af hans seks yngre halvsøskende.

Den 10. oktober 2003 kørte en pædagog og Carl til Sønderjylland, hvor de hentede Carls bror Morten, for herefter at fortsætte til Lolland til en større familiesammenkomst med nogle af de øvrige søskende.

Carls halvbror Svend¹⁸ skriver efterfølgende i et brev til Carl:

” ...Tilbage til den hyggelige fredag, som Grethe havde arrangeret. Efter en hyggelig frokost, hvor der blev snakket frem og tilbage om alt muligt, fik du lyst til at køre en tur for at se på omgivelserne. Vi besluttede at køre til Vesterborg kirke, hvor du fik set, hvor din far ligger begravet, bagefter kørte vi til Hulbækvej 5, hvor vi alle undtagen dig (Carl), Morten og Grethe er født. Derefter kørte vi til Sandbjerg og så huset, hvor I tre er født....

Carls bror Morten beskrev situationen således:

” Er det ikke et helt vidunderligt lykketræf, at vi nu sidder sammen med dig i dag. Jeg personligt mener, det er et vidunder, at jeg har oplevet dette under, for det er et under, at dette er sket, efter 74 år. Da jeg, sammen med far for 40-45 år siden kæmpede en hård kamp for at få at vide, hvor du var, og hvordan du havde det, måtte vi give op. Vi prøvede Røde Kors, Red Barnet og mange folkeregistre, men hver gang løb vi panden imod en mur. Sådan var det dengang.”

Morten refererer endvidere en samtale mellem faderen og dennes læge:

” Ja, sagde doktoren, jeg ved hvor Carl er, og han har det godt, men jeg må ikke fortælle dig hvor han er... for jeg har tavshedspligt.”

---

¹⁸ Svend Bjarne Jørgensen

Og Morten slutter:

” Og så var vi lige vidt, og alt stoppede for at finde dig.”

Carls søskende, ikke mindst de to ældre helsøskende, var dybt lykkelige over, at de endelig havde mødt og fået historien om deres bror. Over at det savn, de altid havde følt, var forbi.

Carl modtog i 2004 slægtsbogen ” En sydøstfynsk bondeslægt i fortid og nutid” af Johanne og Bjarne Andersen.

Fødselaren holder tale

Lørdag den 21. august 2004 fejrede Carl sin 75 års fødselsdag. Cirka 30 gæster deltog: Mange fra den nyfundne biologiske familie, den københavnske familie, damerne fra Randers, nuværende bofæller, nuværende og tidligere medarbejdere. Festen foregik på Aktivitetstilbuddet Lillehøjvej, som i weekenderne, hvor aktivitetscentret

var lukket, gerne udlånte lokaler til forhenværende brugere. Der var masser af god mad og vin og en fantastisk stemning, som ikke mindst skyldtes, at så mange af de aktører, der stod Carl nær, havde mulighed for at være med.

Der var også mange gode taler, blandt andet af Carls bror Morten, der især kom ind på, hvor stor en begivenhed det var for familien endelig at have "fundet" Carl.

Også Ebba holdt en tale med rørende og sjove historier fra Carls københavnerliv.

På et tidspunkt slog fødselaren på glasset og rejste sig op. Carl holdt en tale, hvori han udtrykte sin store glæde over at kunne holde sin 75 års fødselsdag i et så festligt lag som tilfældet var, og med - naturligvis - et par særlige ord til de to damer, der flankerede ham: Ebba på den ene side og storesøster Grethe på den anden side. Carl nævnte også, at han håbede, at gæsterne ville blive længe og tage godt for sig af retterne og drikkevarerne. Desuden annoncerede han, at der efterfølgende ville være kaffe, lagkage og småkager.

Det blev en forholdsvis lang tale, hvor publikum på den ene side var dybt rørte over situationen og på den anden side var ved at falde ned af stolen af grin over de mange små humoristiske elementer i form af en slags stand-up komik, som Carl leverede.

Undervejs opfordrede Carl flere gange til en fællesskål, og han sluttede talen med at anmode forsamlingen om at rejse sig og udbringe et leve. Det var ikke tydeligt for hvem eller for hvad. Måske var det for fødselaren selv, men mere sandsynligt var det for selve situationen, selve festen, selve nuet.

Ved denne lejlighed fandt jeg ud af, at en god tale ikke primært afhænger af, i hvilket omfang taleren er i stand til at udtrykke sig verbalt. Carls tale bestod af korte ord, grimasser, fagter og tydelige tilkendegivelser, bekræftende eller afvisende, når folk verbalt prøvede at sætte ord på det, som de formodede, han forsøgte at udtrykke.

Flere gæster overnattede i Carls lejlighed. Men da det hele var overstået søndag middag, nød Carl at komme ud og gå en tur.

Op til Pub Nordkap.

Helt for sig selv.

Det var for sent

Digital fotografering og farveprintning gjorde i disse år fotofremstilling meget lettere, end det tidligere havde været. Dette betød, at anvendelse af fotos vandt stor udbredelse som pædagogisk hjælpemiddel. Også i "Lejlighederne" på Arendalsvej brugte vi nu mange fotos, primært med det formål at udvikle og kvalificere kommunikationen med beboerne.

Vi havde derfor været flittige til at tage billeder af Carls familie, af gensynet, af festlighederne osv. Billederne blev printet ud i A4 størrelse, og Carl fik dem op på værelset, så han kunne hænge dem op på væggene. Vi kunne så bruge dem til at gøre samtalerne med Carl om emnet lettere.

På det konkrete plan var det dejligt for Carl at have fået en "ny familie". Det gav nogle gode udflugter til Sønderjylland og Lolland sammen med kendte medarbejdere. Og der var mange gæster til hans 75 års fødselsdag. Men besøgene blev efter de store gensynsarrangementer hurtigt mere fåtallige - der er langt fra Silkeborg til Sønderjylland og Lolland. Og det var kun i starten, der kunne sættes store medarbejderressourcer af til besøgene. Efter Carls død fortalte Svend, at det andet og sidste besøg, Carl havde aflagt hos storesøster Grethe med to overnatninger og uden medarbejderledsagelse, vist havde været rigtig svært for dem begge to. De kendte jo ikke hinanden.

Mange af dem, som kendte Carl, følte på hans vegne stor glæde over, at han nu ikke længere var henvist til en ensom familieløs tilværelse, og derfor blev Carl tit mødt med spørgsmålene: "*Er det ikke dejligt pludselig at have fået så stor en familie?*" og "*Skal du snart på ferie på Lolland igen?*"

Carl kunne ikke svare bekræftende. Han var på den måde ikke et sentimentalt menneske.

”Hvad skal jeg egentlig med familie?”, syntes han at mene.

Han gav sine følelser konkret udtryk ved at rive de fleste af sine A4-familiebilleder i stykker og smide dem i papirkurven. Mon ikke vi som pædagoger lærte et og andet af denne episode. Om ikke andet så i hvert fald, at vi i vores iver efter at gøre det rigtige, sommetider handler lidt for hurtigt.

Carl overlevede sine to helsøskende Grethe og Morten, som døde få år efter gensynet med Carl.

Nogle af hans halvsøskende bevarede kontakten. De besøgte ham indimellem og var med til hans 80 års fødselsdag og til hans bisættelse.

Ebbas død

At Carl også var et følsomt menneske, kom til udtryk i 2005, da Ebba døde. Kirsten skrev i dagbogen:

”Jeg informerede Carl om det i formiddags, han spurgte mig hvor gammel hun blev. Næsten 90, sagde jeg. Jeg tog mig helt og aldeles af Carl i dag. Han var tydelig berørt af det, men græd ikke. Vi snakkede om hvordan de var mødtes, og hvor mange år de havde kendt hinanden, og at Ebba havde været meget glad for Carl og ville ham alt godt.”

Carl snakkede meget om Ebba i den efterfølgende tid. En uges tid efter tog han det op sammen med Kirsten igen. Kirsten skrev:

”Har snakket om mor Ebba i dag, var bekymret for Jens. Hvad nu med Jens, siger Carl. Vi fik en snak om, at Jens nu er en voksen mand og har kone og børn, så han klarer sig sikkert fint, men han vil sikkert savne sin mor engang imellem. Og så fik vi en snak om, at Jens kun var en stor dreng, da Carl mødte ham første gang.”

Udover at ovennævnte viser noget om Carls følsomhed og omsorg for andre, viser det også Kirstens pædagogiske talent: Støtten til Carl handlede om at bringe ham i spil som det menneske, han var.

Iagttageren

Carl havde forskellige attituder i sit samvær med andre.

Når han følte sig rigtig tryk, var han hundrede procent deltagende, og kunne være den, der holdt et helt selskab kørende.

Når vi var i bogruppen, kunne han optræde som den myndige erfarne herre, der kunne sætte ”de unge lømler” på plads, når de gik over stregen.

Og så den tredje attitude: Den med at sidde i en stol lidt borte fra centrum, fra hvor tingene foregik. F.eks. når han spiste sin mad ved sofabordet i stedet for sammen med de andre ved spisebordet. Eller ved de traditionelle fester i Lunden for udviklingshæmmede i Silkeborg. Ofte med store musiknavne, som Kandis eller Sussi og Leo. Det var fester, hvor der var gang i den, og hvor de fleste af de udviklingshæmmede gav sig hen i dans og intimt samvær. Carl ville gerne med til sådanne fester, men deltog på sin egen måde, lidt på afstand, i en sikker position i forhold til ikke at risikere at blive involveret i noget. Dette var sikkert noget, han i den første del af sin tilværelse havde lært var bedst for ham.

Og ikke nok med at han havde lært at være i baggrunden og sidde og iagttage. Han havde også lært at glædes over det, han så, derfra hvor han sad. Man kunne se det på ham.

Jeg har tidligere beskrevet en juleaften sammen med Carl. Her så vi den samme iagttager-attitude.

Når jeg genkalder billedet af Carl fra sådan en juleaften, sidende lidt i baggrunden, forsøgende at undgå for meget opmærksomhed, iagttagende, så synes jeg, at jeg kan se en sammenhæng med den Carl, der med få sætninger blev beskrevet som 3-årig på Børnehjemmet Toftegård: Den lille søde dreng, lidt tilbagestående, men med en glimrende iagttagelsesevne.

Men det er jo også den samme Carl, vi beskriver. Selvom beskrivelserne er lavet med 80 års interval.

Historieløsheden

Der er mange indfaldsvinkler til mennesket Carl Juul. En af de vinkler, jeg er blevet opmærksom på gennem arbejdet med *Historien om Carl Juul*, er ”historieløsheden”.

Langt de fleste af os har jo historien ”med os”. Vi kan fortælle vores historie videre til andre, vi kan snakke med familie og venner om ”hvordan det var en gang”, hvordan vi forholdt os til de omstændigheder og hændelser, vi har været udsat for tidligere i vores tilværelse, og hvordan vi ser på dem efterfølgende. Historien er en del af vores identitet.

Carl havde kun i meget ringe omfang disse muligheder for at lade sin historie være en del af sin identitet. I forbindelse med de skift, hans tilværelse bød ham, fulgte intet med om hans biologiske familie, familiens vilkår da han var lille, omstændighederne omkring hans fødsel og hans første leveår eller om hele hans tid på børnehjemmet.

Lidt overlevering har der været fra Brejning til Vejsløhus, efter som plejemor fra afd. Æ2 fulgte med, men ingen beskrivelser, ingen billeder. Carl var heller ikke selv i stand til at være den, der gemte og viderebragte historierne, bl.a. på grund af sit talehandicap. Carl var, da han som 31-årig kom til Silkeborg, så at sige historieløs. Jeg har rigtig svært ved at forestille mig, hvordan det er at være historieløs.

Måske har han haft nogle glimt af sin fortid i sin erindring, men for mange år siden opgav han at bruge disse glimt til noget som helst. Hvilket forekommer forståeligt, eftersom ingen af de personer, der har været omkring ham, har haft mulighed for at støtte ham i det. Jeg forsøgte nogle gange at stille et par spørgsmål til Carl om børnehjemmet eller om krigen eller om Brejning, men der kom ingen reaktion, hverken verbal eller nonverbal. Udover den nonverbale melding der signalerede: ”*Det er uaktuelt*”.

Men hver gang jeg derimod lagde op til samvær med udgangspunkt i her-og-nu, så var Carl klar.

De sidste år

En dag kom Carl og fortalte mig, at han gerne ville en tur til Ribe. Det lykkedes at finde en dag til en heldagstur med Carl og Ingvard.

Vi kørte først på formiddagen og var i Ribe ved frokosttid og spiste frokost i Kvickly. Herefter var vi inde og se domkirken, og vi gik ture i de smalle, gamle gader. Og vi fik varm kakao med flødeskum i en af de fine gamle kroer på strøget. Til slut var vi ude og se Mandødæmningen og Vadehavet. Carl købte en stork, som han tog med sig hjem som souvenir.

Lige da vi ankom til Ribe, fik Carl et ildebefindende, han blev bleg og havde koldsved på hænderne og i ansigtet og sagde til mig, at vi skulle køre hjem. Jeg fandt heldigvis hurtigt et lokalt lægehus, men inden Carl blev tilset af en læge, fik han det bedre og fik igen den rette kulør i ansigtet og det gode humør tilbage. En læge tilså ham og konkluderede, at der ikke var noget i vejen. Det havde blot været et uforklarligt ildebefindende.

Så vi fortsatte programmet som planlagt. Men jeg kunne godt mærke, at han holdt sig tæt til mig. Inde bagved var han bange, men han kunne ikke sige det.

Denne tur fandt sted i 2006. Herefter begyndte Carl at få det dårligere med helbredet med flere forskellige skavanker. Især vintrene var vanskelige for ham at komme igennem, og i flere år troede vi ikke, at han skulle overleve dem. Han kom næsten ikke ud af sengen, men så kunne vi pludselig på en af de første forårsdage opleve, at Carl var smuttet. Forårsvejret gav ham liv. Han var taget med 5'eren ned til Havnen for at nyde stemningen og livet omkring sig.

En ny påkørsel gjorde ikke hans situation lettere. Carl var gennem hele sit liv udsat i trafikken. Og flere gange gik det galt. Men at forhindre ham i at færdes alene i Silkeborg, ville være det samme som at fratage ham hans selvstændighed og hans værdighed.

Påkørslen medførte en beskadiget skulder. Han måtte herefter opgive turene med 5'eren ned til byen. Carls ture ud i verden blev så i stedet til gåture rundt i den nærmeste omegn. For også her var der jo noget at se. Carls sans for at opleve forsvandt ikke. Heller ikke da hans ture blev med rollator som et nødvendigt hjælpemiddel.

I slutningen af 2011 blev Carls helbred yderligere forværret. Men der skulle meget til, før han sagde nej tak til en køretur i bussen med plads på forsædet. ”Kun os to”, sagde Carl. Han nød den tætte kontakt med de medarbejdere, han kendte, og han nød fortsat at være ”ude i verden” og se, hvad der skete – i det omfang han magtede det.

Og hvis man kom kørende fra jernbaneoverskæringen på Chr. 8. Vej, kunne Carl let finde på at signalere, om vi ikke lige kunne dreje til højre i Østergadekrydset, et lille smut ned til Havnen for at se, hvordan det stod til dér.

I det sidste halve år forlod han ikke sin seng. Men han bevarede til det sidste evnen til lidt humoristisk snak og sit glimt i øjet.

Else-Marie var ved Carl søndag aften, før han døde ved 3-tiden mandag morgen den 25. marts 2013. Han blev 83 år og blev bisat fra Dybkær Kirke tirsdag efter påske, den 2. april.

Hans urne er nedsat på De Ukendtes Grav på kirkegården ved Gødvad Kirke.

Afslutning

Som pædagog hos Carl tog det lang tid at lære ham at kende. Dybsindige samtaler blev det aldrig til, det kunne han ikke, men hans humor, hans sans for at lave skæg og ballade og hans glimt i øjet gjorde, at man alligevel kom nogenlunde tæt på ham. Så med årene lærte man ham at kende og dermed at forstå og beundre den måde, han var i stand til at leve sit liv på.

Carls visdom synes at være, at det at kunne nyde solen og det pulserende liv er vigtigere her i livet end det at beklage sig og være utilfreds med det liv, man har fået på grund af forskellige omstændigheder.

Faktisk fik jeg ideen til at skrive bogen, allerede mens jeg arbejdede på Botilbuddet Arendsvej. Jeg overvejede at spørge Carl om, hvorvidt han syntes det var en god idé, at jeg lavede en bog om ham.

Hvis jeg havde gjort det, tror jeg, at svaret ville afhænge meget af hans øjeblikkelige humør og den måde, jeg formulerede spørgsmålet på... og det tonefald jeg udtrykte det med. Han ville ikke kunne se bort fra disse faktorer og forholde sig til dybden i spørgsmålet og konsekvenserne af svaret.

Og hvordan ville han have det, når bogen udkom? Enten ville han have været stolt af at se en stak bøger liggende i boghandlerens vindue med sit portræt på forsiden. For han var en stolt person. Eller også ville han ikke synes om det, fordi han her fornemmede en større opmærksomhed omkring sin person, end han brød sig om.

Imellem disse to følelser var der hos Carl en hårfin grænse.

Mange silkeborgensere har siden begyndelsen af 60'erne og helt frem til for nogle få år siden lagt mærke til Carl i gadebilledet, med hans særprægede ansigt, hans små trippende skridt og hans grove, brummende stemme.

Udover at han var særegen, opfattede folk ham som en mellemting mellem underholdende, uforståelig og til tider skræmmende. Han har herved været med til at sætte mange tanker i gang i silkeborgensernes hoveder og hermed bidraget til at skabe bredde i normalitetsbegrebet.

Carls tilstedeværelse i bybilledet, og det at rigtig mange mennesker i Silkeborg har kendt Carl, gør, at han må betragtes som en af Silkeborgs større personligheder. Carl har haft stor betydning i Silkeborg, ikke politisk eller erhvervsmæssig, men kultursociologisk.

At mange silkeborgensere har kendt Carl, er lidt af en tilsnigelse. De har vidst, at han var en særting, der blev kaldt Skuffecarl. Ikke mange har vidst ret meget udover dette.

Ikke mange kendte ham som den selvstændige og agtværdige personlighed, han var.

Jeg håber, at jeg med *Historien om Carl Juul – en silkeborgenser* kan råde bod på dette.

Jeg håber, at bogen ændrer eftermælet fra at handle om ”Skuffecarl” til at handle om Carl Juul.

Efterskrift

Som offentlig ansat har man tavshedspligt i forhold til oplysninger, man kommer i besiddelse af som følge af ansættelsen. Også efter at ansættelsesforholdet er ophørt

Jeg har haft mange overvejelser om tavshedspligt i forhold til at udgive *Historien om Carl Juul*. Spørgsmålet har været, hvorvidt en udgivelse ville være forenelig med den tavshedspligt, jeg har i kraft af min ansættelse i det kommunale botilbud på Arendalsvej, hvor Carl boede. Det har været essentielt for mig, at jeg ikke forbrød mig mod min tavshedspligt.

Jeg har gransket i Forvaltningsloven og Lov om Personfølsomme Oplysninger og rettet henvendelse til advokater, mediefolk og forlagsfolk, der kunne tænkes at have erfaring med reglerne om tavshedspligt i forhold til en sag som denne.

Det centrale i bestemmelserne om tavshedspligt handler om beskyttelse af private interesser. Beskyttelsen omhandler også de pågældendes eftermæle. Udgangspunktet er, at det er et brud på tavshedspligten at videregive personfølsomme oplysninger.

Hvordan skulle jeg forstå begreber som private interesser og personfølsomme oplysninger i forhold til *Historien om Carl Juul*?

Hvad er det for oplysninger, der ikke kan offentliggøres i forhold til beskyttelsen af Carls interesser, i denne sag forstået som hans eftermæle? Hvilke oplysninger om Carl skulle jeg betragte som personfølsomme?

Forskningschef Oluf Jørgensen, Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, hjælp mig på vej:

” Hovedpersonen er en meget offentlig person i Silkeborg, og de fysiske karakteristika kan ikke være fortrolige. Du vil bidrage med oplysninger om

mennesket, der kan rette op på det ”skæve billede” som den fysiske fremtoning har givet.”

Måske kan man sige, at jeg netop ved at udgive *Historien om Carl Juul* og ”rette op” på eftermælet beskytter Carls private interesser.

Som i andre af juraens krinkelkroge er det i sidste ende en fortolkning, der afgør, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert. Derfor har ingen kunnet give mig et endegyldigt svar.

For mig er beslutningen om at udgive *Historien om Carl Juul* en rigtig beslutning.

Efter min vurdering kan paragrafferne om tavshedspligt komme til at modarbejde deres eget formål - at beskytte private interesser - såfremt man ikke i fortolkningen er opmærksom på netop formålet og inddrager det, man kunne kalde ”sund fornuft”.

Det har været af stor betydning for mig, at jeg i forhold til *Historien om Carl Juul* også hos min tidligere arbejdsgiver har mødt denne holdning.

Tak til:

Jens og Gertrud (den københavnske forbindelse) for et hyggeligt besøg, snak om Carl og udlån af fotos

Svend Bjarne Jørgensen (Carls halvbror) for snak om Carl

Medarbejdere i Bodel 4 for snak om Carl

Tidligere ”Carl-medarbejdere”: Bodil Tullberg, Kirsten Nilsson, Merry Løvstad, Lis Vorgård, Else-Marie Madsen, Egon Johnson og Henning Bjørnholdt for snak om Carl

Birthe og Henrik Jørgensen, Restaurant Underhuset, for snak om Carl

Søren og Axel Kristensen fra Vantinge for diverse oplysninger

Allan Hede og gæster på Pub Nordkap for snak om Carl

Facebookgruppen Lokalhistorie på FB. Silkeborg, som den så ud engang, for diverse input

Peter og Kurt fra Pressebureauet Silkeborg for hjælp til udformning af historien, korrekturlæsning, opsætning, trykning mv.

Litteraturliste:

Johanne og Bjarne Andersen: *En sydøstfynsk bondeslægt i fortid og nutid*. 2004

Børnehjemmet ”Toftegård”. Stambog 1928-1935. Stillet til rådighed af Statens Arkiver, Landsarkivet for Fyn

Godhavnsrapporten. Svendborg Museum og Syddansk Universitetsforlag 2011

Mogens Kjær og Else Boddum: *Bogen om Vejsøhus*. Århus Amt 1992.

Torben Rasmussen fortæller i "*Historien om Carl Juul – en silkeborgenser*" om en mand, som næsten alle kendte fra gadebilledet, men som de færreste vidste noget om. Han var en del af byen, hans karakteristiske skikkelse og for det meste glade ansigt var nærmest folkeeje, og man kunne møde ham steder, hvor byens puls slog: På gader og torve, på havnen, til fodbold, på Underhuset osv.

Men hvem var han? Hvem var denne person, der blandt silkeborgensere var kendt som Skuffecarl? Torben Rasmussen går i sin tekst ind bag personen og fortæller om Carls baggrund, om tiden før Silkeborg, om hans liv og om det, der betød noget for ham. Styrken i skriftet er, at historien om ham fortælles med en respekt, der tydeligvis er opstået gennem de år, hvor forfatteren gennem sit arbejde havde daglig kontakt med ham.

Som læser kommer man undervejs til at holde af Carl. Man får et indblik i hans personlighed, hans humor og hans evne til at sige fra, når der var grund til det. Bogen giver et indtryk af mennesket Carl Juul, så han træder frem som andet end "ham den åndssvage". Man lærer ham at kende gennem de skildringer, der ligger i Torben Rasmussens både solidariske og nøgternt beskrivende tekst om den Carl, der efter en omtumlet start på tilværelsen kom til at leve godt i Silkeborg.

Historien om Carl Juul er samtidig på sin egen måde historien om en socialpædagogisk udvikling, der gik fra børnehjem og anbringelse på Den Kellerske Anstalt i Brejning over åndssvageinstitutionen Vejlshøus til ophold i bofællesskab på Arendalsvej.

Vi er ikke i tvivl om, at mange silkeborgensere vil få udbytte af at læse Torben Rasmussens skrift. Som oftest er det dem, der har haft erhvervsmæssig, kulturel eller politisk betydning, der får deres historie fortalt. Forfatterens fortjeneste er, at han bryder med dette og fastholder historien om et menneske, der på et helt andet niveau og på sin helt egen måde er en del af Silkeborgs lokalhistorie.

*Journalisterne Peter Lodahl og Kurt Balle Jensen,
Pressebureauet Silkeborg.*

ISBN 978-87-998149-0-9

9 788799 814909 >